REVERDY

HALİL GÖKHAN

REVERDY

Fransız şiirinde yalnız şiirleriyle değil, inzivasıyla da apayrı bir yer tutan **Pierre Reverdy** (1889-1960) Narbonne'da doğdu. Genç yaşta şairler ve ressamlar çevresine girdi. 1917'de Apollinaire, Jacob, Breton, Aragon, Soupault ve Tzara'nın da katkıda bulunduğu Nord-Sud dergisini kurdu. Breton, Gerçeküstücü Manifestoda, şiirde imgeyi Reverdy'nin kaleminden açıklamıştı. Reverdy'nin şiiri simgeci yarı-gölgeden keskin nesneler yaratan ve tablo-şiir kaygısıyla dönemin kübist ressamlarının çabasını paylaşan bir niteliktedir. Gerçeküstücülerin 1924 yılında "yaşayan en büyük şair" olarak duyurdukları Reverdy, şiir sanatı, edebi estetik üzerine yazdığı yazı ve notlarıyla da, 20. yüzyıl Fransız şiirini etkiledi. Solesmes'e çekilerek ölümüne dek 34 yıl münzevi olarak yaşadı.

REVERDY

Kavram Yayınları
67
Kavram Yeryüzü Şairleri 10
Birinci Basım: Mayıs 1995

Katkılarından dolayı Fransız Kültür Ataşeliği'ne teşekkür ederiz.

Dizi editörü: Erdal Alova
Tasarım: Sadık Karamustafa
Yayım hakları Kavram'dadır.
Yayınevinin yazılı izni olmadan, şiir ve yazılardan
hiçbir biçimde alıntı yapılamaz, seçkilerde kullanılamaz.
ISBN 975 366 061 4

Dizgi: Kavram, Baskı ve cilt: Numune
Kavram, Başkurt Sk. 4/2 Cihangir 80090, İstanbul
tel: (0 212) 244 02 85, fax: 245 25 22

PIERRE REVERDY

Bütün Şiirlerinden Seçmeler

HALİL GÖKHAN

KAY
RAM

Reverdy dünyasında beni
uzaktan gözeten Yvan LECLERC için... H.G.

İÇİNDEKİLER

Reverdy Üzerine *Halil Gökhan* **11**
Pierre Reverdy'nin Şiiri ve Poetikası
Gaetan Picon **17**

SERT TAKOZ'dan (1915)
Solmuş Duygular **27**
Şarkı **28**
Issız Yol **29**
Vücut Yıkıntısı **30**

DÜZYAZI ŞİİRLER'den (1915)
Göksel Patenci **35**
Savaş **36**
Basık Düşünceler **37**
Maskesiz **37**
Nöbetçiler **38**
Yüzü ve Tersi **38**
Daha Sonra **39**
Incognito **40**
Yolcu ve Gölgesi **40**

OVAL PENCERE'den (1916)
Yıkılmış Enkaz **43**
Karışmış Kan **44**
Sıradan Gün **45**
Bir Başka Gökyüzünden **46**
Yitik Baş **48**
Baharın Boşlukları **50**

BİRKAÇ ŞİİR'den (1916)
Dörtgenler **55**

ÇATININ ARDUVAZLARI'ndan (1918)
Son Mevsim **59**
Bakış **60**
Sessizlik **61**
Kır **63**
Gece **64**
Kadran **65**
Yol **66**
Yanlış Kapı Ya Da Portre **67**

İDAM İPLERİ'nden (1922)
Ağır Saha **71**
Zafer Takı **72**
Elveda **73**
Çetin Deniz **74**

BÜYÜK DÜNYA'dan (1925)
Basılmış Düşler **77**
Saydam Gün **78**
Batı Nefesi **79**
Su Uyur **80**
Bu Hatıra **81**

ZIPLAYAN TOP'dan (1928)
Yunanistan'a Yolculuk **85**
Kulaktaki Ses **86**
Ne Zamana **87**
Nerede Olduğunu Bilmeden **88**
Kapalı Alan **89**
Kortej **90**

RÜZGÂRIN KÖKLERİ'nden (1929)
Göğün Çizgileri **93**
Söz Düşüyor **94**
Altın Boynuz **95**
Duvar Saatinden Önce **96**

Denize Doğru **97**
İniş **98**
Son Söz **99**
Belki Benim **100**
Perspektif **101**
Işıklar **102**

CAM BİRİKİNTİLERİ'nden (1929)
Daha Ağır **105**
Kristal Kaldırım **105**
Bir Başka Kıyıdan **106**
Normal Hız **107**
Sahte Portre **108**
Rüzgârın Tuzakları **109**
Şehrin İçinde Yol **110**

BEYAZ TAŞLAR'dan (1930)
Birleşmiş Kıyı **113**
Gölgenin Soluğu **114**
Bilinmeyen Gözler **115**
Zamanın Kıyısında **116**
Aralanmış Kapı **117**

HURDA DEMİR'den (1937)
Cezir **121**
Ucuz Kanat **122**
Zaman ve Ben **123**

BARDAK DOLUSU'ndan (1940)
Main-Morte **127**
Yüz **130**
Sonunda **131**

ÖLÜLERİN ŞARKISI'ndan (1948)
Sürgünün Çıplak Pencereleri **135**
• **136**
Seskısar **137**

YEŞİL ORMAN'dan (1949)
Ve Şimdi **141**
Bütün Zamanların Gülüşü **142**
Büyük Nöbetçi Kadın **143**

NOTLAR **145**
KISA YAŞAMÖYKÜSÜ **147**
ŞİİR ADLARI DİZİNİ **153**
İLK DİZE DİZİNİ **157**

REVERDY ÜZERİNE

"Elli yıl sonrasının okurları –eğer gerçekten bir yerlerde birkaç tane kalırsa– sizin için yazdığımı itiraf ediyorum" diyen bir ozan, bugün, çok önceleri geri çevirdiği utkunun tanıklığını edecek olanları düşünüyordu kuşkusuz.

Belirgin bir sessizlik çevreler yapıtlarını onun; unutuşu, anlaşılmazlığı, tanınmazlığı, serbest dizelerle, biraz düzensiz, ama sözcüklerin etkisine kapılmadan, imgelere fazlaca yanaşmadan çözümleyerek.

Şiirin yanında, şiir sanatı üzerine de yazılar yazdı Reverdy. Bunların sayesinde, sanatçı elinin açıldığı, gri suskunluğunun alev aldığı ve başarısına tanık olduğumuz yapıtlarını daha iyi anlama ve tanıma olanağı bulabildik.

Kapalılığına ve kaçışına rağmen Pierre Reverdy'nin şiiri büyümüş, etkinliğine ve kendi varlığına tanık olmuştur.

O, gerçeküstücülüğün 1924 yılında yayımlanan ilk manifestosunda Andre Breton'un ağzından bir haberci, bir usta olarak tanıtılan ozandır. Yine 1928 yılında Breton, Soupault ve Aragon onu "Yaşayan ve Güncel En Büyük Ozan" olarak görmüşler ve onun yanında yalnızca çocuk kaldıklarını açıklamışlardır.

Gerçeküstücülüğe eğretilemeli değişimin yolunu gösteren, şiiri bir gizin, derin bir bekleyişin, asla adı konulmamış bir kesinliğin üstüne kapanan bir ozandır o.

Ama bu suskunluk niye ?

Gölgede kalmasının ve kapalı tutumunun gerekçelerini ozanın kendi sesinden işitelim:

"Bazı çok parlak yapıtların açılımına eşlik eden patırtılara kimse yaklaşmaz; bunu görkemli bir sessizliğin yoğunluğu izlemese eğer.."

Bu her varışın sonunda suskun kalma tutkusu, onun yapıtını çağdaş şiirin en önemlilerinden biri yapmıştır.

Bu büyük ozan yapıtından bütün basit çekicilikleri, bütün parlak ve çok çabuk sönen renkleri çekip çıkarmıştır. Sözcüklerden arılığın en fazlasını ve olası basitliğin en çoğunu ister. Şiirlerin "usun gerçeklikle köpürücü ilişkisinden sonra çökelen kristaller" olduğunu söylerken, başarısı basit ama hayranlık vericidir ve gerçeğin iç sömürgesine dayanır.

Tek kaygısı "gerçeğin lirizmi"ni yakalamak ve eski haline kavuşturmaktır.

Bu lirizm, yüz çalımları ve yapmacık tutumlar ve imgelerle ödenmez; devinen ya da duran varlıkların sessizliğiyle ya da çıkardığı seslerle, sözlerle, basit, temel alışılmış, bir dünyayı içeren nesnelerle ödenir: bir pencere bir sandalye, bir sokak, bir duvar ve bir düş. Ne eylem ne de bir anlatı. Bir kağıdın üzerine sonradan salınmış adacıklar gibi konulmuş sözcükler ve kağıdın aklığından doğan bir şiir. Onun lirizmi anlık izlenimlerin peşindedir; sevinç ve üzüntü aşılmıştır. Yeni bir şiirsel birimin arayışıyla belirlenir dili. Oyun, ansızın duralar ve evrenin bir anına asılır. Dizeleri bize bu dünyada her şeyin göründüğünden daha fazla bir anlam taşıdığını söylemek ister aslında.

Akıp giden, izlenen, önümüzde kaçışan bir yaşamın köşebentinde beliriveren bir dramdır her şiiri.

Burda Pierre Seghers'in, "Fransız Şiirinin Altın Kitabı" adlı antolojisinde Reverdy'nin şiiri üzerine söylediği söz geliyor akla:

"Şiirlerinin her birinde, zamana yem olarak atılmış şeylerin sıkıntısını yaşayan bir insanın dramı oynanır."

Gaetan Picon'un dediği gibi bir anlamda şiirlerinin her biri:

"Belli belirsiz başlamış, asla sona ulaşmak istemeyen hep aynı şiir"dir.

Fransız eleştirmen şöyle devam eder:

"Eleştiri, dün ötekiler için yaptığı gibi Reverdy'yi gelişim çizgisi içinde inceleyemez. Yine de sıradan ve değişmez olmasına karşın onun evrimi bir arayışın devinimini ve söylemini içeren bir ezginin peşindedir. Onu dinlerken henüz kesilmemiş olan suskunluğuna yüzümüzü çevirririz; evrimi henüz ona tanımlayıcı biçimi verebilecek deyime ulaşmamıştır. Bize geçmişten söz etmemizi yasaklarken, yalnızca evrimle yakalanabilen bir güncellikten sıyrılır: bizi açıkça sessizliğe davet ettiği anlamına gelir bu."

İmgeyi, gerçeği ufalayan ve tinselleştiren bir güç olarak tanımlar.

Yine ona göre imge:

güçlü değildir, çünkü can sıkıcıdır ve gerçekliği yoktur; düşüncelerin ortaklığı uzak ve doğruyken."

Şiiri şiir felsefesine oldukça yabancıdır yine de; imgeyi çok az kullanır. Olup bitenlerin yalnızca adı konulur. Şiirinin çerçevesi içinde bir insanın gerçek olaylarla acılı kucaklaşması görülür. Kuşkusuz bu yabancı kalış güncel şiirin gözle görülür yönlerine kayar.

Reverdy deneyimi şimdiki zamanda yaşar. Şiirlerinde olumlu bir deneyimden olumsuz bir deneyime geçilmez. Şimdiki zaman bir geçmişe ve bir geleceğe bağlıdır kuşkusuz. Zaman ne bir ay-

rıcalık ne de bir zenginlik getirir; süreç, üstüste konulabilen anların kesikliliğinden başka bir şey değildir.

Temel deneyim, bir zaman kesitinin ılgımını taşıyan ışığın kardığı bir akşamüstüdür; boşluğu algılama, tasarlanmış bir çalımdır erişilmeze doğru. Deneyim üzerinde hiçbir şeyin kımıldamadığı bir dünyanın tutsağıdır.

Bu şiirin tek kaygısı herşeyi, kavramın imgelerde, sözcüğün heyecanlarda bulunduğu ve bir deneyim biçimi almış bir tür doğruluğa götürmektir.

Bu şiir örnek alınabilecek yeni bir dökümün ve çıplak bir derişimin arayışı içindedir.

Dünyanın sayısız görünüşlerine açılmaktan uzak olan bu şiir, tüm bağlarını dünya ve onun deneyimleriyle kurmayı ve bu bağlar içine kurulmayı diler.

İsimleri boşluğa bir çığlık gibi salar; çünkü eylem bir yüzyüzeliğin eşiğindedir ve içine girdiği süre boyunca eylem şiirleşir.

Reverdy, çağrının ilk konumunu ele alarak işe başlar, birbirinden ayrı düşmüş nesneleri gözler ve onları birleştirmeye çalışır. Nesneler çökelir ve dipte birleşirler; çerçeveyi sınırlayan sözcüklerse bunlardan doğar. Daha sonra gözümüzün önünde oynanacak dramın kişilerine ad verilir:

bir gölge akar elinden
ışık yüz değiştirir
vurur saat
geçer zaman
çekip gider sana bakan biri
yapacak bir işi olmadığından

Ona göre şiir:

"Yalnızca olup bitenlerde değildir. Yoksa herkes onu kolayca bulabilirdi; doğal olarak suyun okyanusta, odunun ağaçta bulunduğu gibi." Ve "şiir daha çok insan yüreğinde bir yokluk ve eksikliktir, en doğrusu ozanın bu yokluk ve eksikliği yerine koyma yeteneğidir."

Şiirde koşturduğu işlemlerden daha doyurucu ne bulunabilir gerçeklikte? Ozan gerçekten başka bir gerçek mi istiyor? Ya da sözle bütün gerçekliği yok ederek onu yeniden yaratmak mı? İşte Reverdy'nin yanıtı:

"Şiir bazı insanların diğer insanlar arasında duyduğu tedirginliğin sonucudur ve bütün insanlardan daha yüksek bir derecede gerçekle yüzyüze kalınca bu gerçeği, biçim vermek, biçimini değiştirmek ve sarılmak yoluyla daha bükülgen bir gerçeğe indirgemek girişimi başgösterir."

İşte Reverdy'nin insancıllaşmış, ayrışmış bir gerçeği sunarak çoğalttığı formüller:

"Öteki insanlar gerçek karşısında verdikleri kavgada hiçbir zorluğa çatmadan şiirle burun buruna gelirler, yani en iyi koşullarla ona tutularak, gücüne başkaldırmaksızın amaçlarına ulaşırlar; ozansa onu mutlaka indirgeyeceğini öne sürer ve kuşkusuz oldu bittilerin yerini sözcüklere bıraktığı bir düzlem üzerinde yapabilir bunu."

"Şiirsel hareket, ne olursa olsun bize yabancı kalmaya devam edecek ve bütünüyle özümleyebilip tüm içtenliğimizle toparlayabileceğimiz dış dünya olaylarını değiştirmenin gözüpek girişimidir."

"İmge en üst derecedeki gerçeğe sahip çıkma aracıdır; insan yeteneklerinin bütünüyle özümlenebilir paylarına indirgemek için. İmge, dış ya da iç gerçeğin büyülü dönüşüm eylemidir."

"İmge, ozanın tam bir özgürlükle kendine varolma duygusunu takınabileceği bir kurtarma eylemidir."
Ölülerin Şarkısı adlı şiir kitabındaki "Sourdine" adlı şiirinde şöyle der:

"Sözden daha ağır hiçbir şey yoktur." Ve ekler:

"Şiir sözcüklerle kurulur, sözcüklerin yardımıyla; şiirde tehlike sözcüktür."

Sözcükler daha az maddeleşmek ve maddeden daha çok kurtulmak isterler sanki Reverdy'nin şu dizelerinde:

> maddenin duvarlaşmış kalınlığı ortasında
> tutmaya çalışıyorum bir bir çıkan sözcükleri

Şiir yeni krallıklar kuramaz; üstelik günlük olayların çeşitliliğine de dayanamaz. Yoksulluğu anlatır, ben'in sıradanlığından söz eder, boşlukta rastlantılara bırakılmış ellerden söz açar ve durup dinlenmeden yinelenebilir.

Pierre Reverdy: nesne-şiir'in ve yaratıcı imgelemin estetikçisi, saydam yüreklerin ozanı. Şiiri bakışlarımızı uzun süre üzerinde tutabilir ve günümüzde, ölümsüz bir şiirin en güçlü ve coşkulu anlatımına sahiptir.

Yaşamının son otuz beş yılını Solesmes manastırında mistik bir yalnızlık içinde geçirmesine karşın, Reverdy, zor ve tehlikeli konumunda, yine de bizi o iki düzlem arasındaki suskunluğunu paylaşmaya çağırıyor.

Halil Gökhan

PIERRE REVERDY'NİN ŞİİRİ VE POETİKASI

Daha önceleri *Gant de Crin* (Kıldan Eldiven) ve *Le Livre De Mon Bord'da* (Benim Yakanın Kitabı) yaptığı gibi Pierre Reverdy, *En Vrac'da* (Darmadağınık) insan bilgeliğinin ve ozanın şiir sanatının ortaya serildiği yansımalara işaret etti. Ancak – daha dokunaklı ve gizemli olarak– *Darmadağınık* aynı zamanda sessizlikle kuşatılmış ve bu sessizliğin dışındaki bilinmeyen okuyucuya kendini duyurmaya çalışan bir insanın içli dışlı bir güncesidir; yaşlılığın, taşra yalnızlığının ve onca anlaşılmazlığın sessizliği... Bu basit notlara ve öze ilişkin bir etkinliğin düzensiz grafiğine, batığın olası yerini gösterdikten sonra yitik kalyonu bir gün aramaya usta bir denizcinin gideceğine onlardan inanmalarını beklerken, bütün şansını yüklemiş görünüyor. "Elli yıl sonrasının okurları –eğer bir yerlerde daha bir kaç tane kalırsa– en çok sizler için yazdığımı itiraf ediyorum!" İlk satırlar böyle... ve çok iyi biliyoruz ki ozan, daha çok kibirli bir horgörme ve arasıra heyecanlı bir alçakgönüllülükle, hayranları ve çıkarlarıyla birlikte, bugün geri çevrildiğine inandığı bir ünü tanıyanları düşünüyordu.

Bu yapıtı belli bir sessizliğin kuşattığı doğru. Ancak Reverdy, doğası ve anlattıkları konusunda yanılgıda. Çünkü kesinlikle unutuş, anlaşılmazlık ve tanınmazlık üzerinde durmuyor. Yalnızca anımsanması oldukça zor olan bir varlığa eşlik ediyor.

Bir yazardan, tarihe ya da değişken bir etkenliğe karıştığına bakılıp söz edilmez. Birisine ya da ötekine katılmış da olsa Reverdy'nin yapıtları hiçbiri değildir. Şaşırtıcı bir erken gelişme onu

Fransız Şiirinin tarihe uygunluğunu doğruladığımız bir dönemine yeniden bağlar. Apollinaire'le hemen hemen aynı zamanda beliren şiiri –ilk yazıları 1913 tarihlidir– sembolizmin yarı karanlığından, yeni, ışıltılı, makina çeliğince keskin nesneler yaratmak ve sözcüklerden bir denge, bir güç ve o dönem ressamlarının hatlardan, renklerden elde ettiklerine benzer bir sağlamlık elde etmek için, bir kuşağın ortak çabasıyla uyanır. Juan Gris, Braque ve Picasso'nun dostu olan Pierre Reverdy onlarla eşdoğrultudaki girişimi koşturan ozandır. 1924 yılından sonra Breton'un gerçeküstücülüğün öncüleri arasında gösterdiği ozandır o. Saint-John Perse'le birlikte ilk Manifesto listesinde adı geçen ozan. 1928'e doğru, Breton, Soupault ve Aragon, Reverdy'yi yaşayan en büyük ozan olarak ilan ederken, onun yanında çocuk kaldıklarını söylüyorlardı. Yaşayan şiirin öncüsü olan bir akımın öncüsünden geçmişte nasıl olur da söz edilmez? *Main d'Oeuvre*'ün (El Emeği) son derlemeleri, *Chants des Morts* (Ölülerin Şarkısı) ve *Bois Vert* (Yeşil Orman) 1944 ve 1945 yıllarında bir araya getirildi. Kuşkusuz daha önce yazdığı yapıt doğasını değiştiremez; bir özün, yeni çıkmış bir yasaya değişmez bağlılığın, ilerlemese de varlığı içinde kendini sürdüren yapıt. Aynı zamanda bir eleştirmen dün Eluard, bugünse Jouve ve Perse için yaptığı gibi onu gelişimi içinde betimleyemez. Buna rağmen ne denli tekdüze ve değişmez olursa olsun yapıtı, bir arayışın sözü ve devinimini yüklenmiş bir ezgiyi kovalar. Onu dinlerken kovalar gibi yapana ve henüz sona erdirmediği sessizliğe doğru döneriz: Ona son biçimini verecek sınıra ulaşmamıştır. Onun geçmişinden söz etmeyi kendimize yasak edip yalnızca evrim yoluyla elde edilebilen güncellikten kaçarak: yapıtı bizi sessizliğe davet ediyor demektir bu.

Zaman içindeki bu tekil tehlikeden daha derin olan doğasıyla yapıtından söz etmek bugün zorsa, bu kendinden söz ettirmeyi başaramadığındandır. Sunudan uzakta kalan tekdüzelik (ilk görünümü ve kuşkusuz onun gizemi) bize meydan okumasını sağlayan bir düzendir. Bir anlamda her şiiri belli belirsiz başlamış, asla sona ulaşmak istemeyen aynı araştırma ve aynı şiirdir. Yalnızca sözün bir girişimi sayılabilecek hep aynı söz. Üzerine, be-

lirsiz yara izleri gibi önlenmez değişimlerin (yaşlanma, umut zayıflaması, güneşi yavaş yavaş örten gölge) yazıldığı Sisyphos'un kayası gibi olmak için bir kez oluşturulmuş kütle.

Kuşkusuz biçimsel bir evrim gözlenebilir. İlk kitaplarında ard arda gelen dizelerin bakışımsızlığı ve basımsal düzenin onlara verdiği görünüm üstünde oynayan kısa şiirler, şiir tablolar; uzun, daha geniş ve duyarlıca eşit olan, bölüm sonuna dek süren dizelerin yerini alıyor. Reverdy tipi şiirde dizeler, uzunlukları eşit de olsa birbirlerini geçmeyi denedikleri bir yarışa girmiş görünüyor; çünkü daha geniş bir kenardan çıkan bazı dizeler, yaklaştıkları gizli hedefe en yakın çıkış satırına sahip gibiler. *Ferrailles*'dan (Hurda Demir) başlayarak son şiir derlemelerinde bu tarzda oluşturulmuş hiçbir şiire rastlanmıyor; hatasız görünen ve içinde Reverdy'ye özgü şiiri hemen tanıdığımız son şiirleri *Pierres Blanches*'da (Beyaz Taşlar):

Sağ bacak
Ölümün gölgesi
Mermer
Eğilmiş masa
Gece delinmiş halısıyla örtüyor her şeyi.
(.....)
Duvar üstünde mektuplar
Herkes onlara bakıyor
Yıldızlar asılı
Zangırdar gaz muslukları
Rüzgâr
Yürürüm
Ve bütün bir hava geçer önümden

Bu biçimsel evrime içe ilişkin bir evrim de eşlik ediyor. 1937 derlemesi *Hurda Demir* başlığıyla yaşamın geride bıraktığı işe yarar kırıntı, döküntü yığınlarını çağrıştırıyor ve *Epaves du Ciel* (Gökyüzü Süprüntüleri), *Ecumes de La Mer* (Denizin Köpükleri) *Sources du Vent* (Rüzgârın Kökleri) gibi başlıkların da belirlediği gibi devinime ve evrene ilişkin canlılığa karşı geliyor. Kaçırılmış ya-

şamın acı deneyimi soluk soluğa; sönmüş külü canlandıran *Coeur Tournant*'nın (Dolambaçlı Yürek) ozanı, orada tüm yaşamı belgeleyen bu hiçlik ve boşluktan başka bir şey bulamıyor:

> Seviyorum seni ve sen henüz sayılardan çıkmadın
> Akşamları kımıldayan o gizemli şekil.

Ve işte *Feux Sous L'Hıver*'in (Kış Altında Ateşler) sonu:

> Tehlikeli adımlardan hiçbiri ölümcül gelmez bana
> Yüzünün yara izleri
> Ne de ellerinden çıkan ışıltılar
> Gökyüzü tersliklerle örter doğayı, niçin
> Niçin sökülmüş fikrim sızar uykuma
> Olacaklara boyun eğmiş yürek vuruşlarımı sayarken
> Yitirdim gizli oyunumda tüm kozlarımı
> Yine de açık ölü gözlerimin külü

Ölülerin Şarkısı adını verdiği son şiir kitaplarından birinde tarihsel mutsuzluk –savaş– (korkunç zaman, insandışı zaman) temel insancıl mutsuzluğu daha da ağırlaştırıyor. Kesin olarak oynanmış ve artık sözünü geri alamayan bir yaşam kendine geri dönüyor ve yıkıntılarını gözden geçiriyor:

> Zor dayanılan öfke
> Kişiliğin zayıflığı
> Ve yeryüzünün bütün fırınlarında
> Yeraltında saklanan bir yüreğin lavları
> Nemli, kurutulmuş taş
> Artık tutamıyorum sözümü
> Tüm kapılar kapatılmış
> Söndürülmüş yankılar
> Düşler kırılmış.

Yeşil Orman'ın son şiiri olan "Ve Şimdi" de bile, esinin, zamanın boyunduruğu altında olduğunu itiraf ediyor: özgeçmişe ilişkin ve varoluşla tarihi atılmış zamanın.

Boşluk kararıyor
Pencere kapatılmış
Yürek sönmüşe yakın
Eller korumasız
Bütün ağaçlar uyumuş
Artık sadece bir kaç sözcük var göğsün
son inip kalkışlarında

Gerçeği söylemek gerekirse, derin bir sürekliliğe tutulmuş zayıf evrim izleri. Başarısızlık devinimsizlikte, gerçekleşemeyen, kendinden çıkamayan güçsüz deneyimde değil mi; hep yeniden başlatılan ama her zaman boşa çıkan değişmemiş biri olmak çabasında değil mi?

Ölülerin Şarkısı' nın son şiiri bunu onaylıyor.

Ölebiliriz, sürekli
aynı yerde durup kalmaktan

Geriye getirilmesi ve tersine çevrilmesi olanaksız olan yaşamın bu deneyimi, yaşlılığın acı utkusu mu? Reverdy'nin umuttan umutsuzluğa ışıktan gölgeye geçtiği söylenebilir mi? Gerçekte buna benzer bir diyalektik her şiirde yerleşik ve yapıtlarının her anıyla bir düşüp kalkıyor. Bu deneyim yaşamın bir parçasında değil tümünde var. Eğer bu deneyim aldatıcı olduğundan haberleri varsa son şiirleri umutsuzluğu tanıyor.

Ölülerin Şarkısı, Yaşam Beni Sürüklüyor, Hurda Demir ve Yürek Vuruşları'nda:

Ama bazen sevinç, okşayan güneşe altın kollarını açar.

Umut, güneş, tansık: ilk şiirlerde hemen dikkati çekiyorlar. Temel deneyim, ışığın yalnızca bir anın yalgını olduğu akşamın alacakaranlığında. Akşam otları gibi üzerinde hiçbir şeyin kımıldamadığı bir dünyanın tutsağı 1918'in gençliğin sesini dinleyelim: *Sur Le Talus* (Bayırın Üstünde) şiiri:

Bir kapı örter batan akşam
Yolun kıyısında
Gölgede
Her şeyin yüzdüğü deredeyizdir
Bu hâlâ bir ışıksa
Sonsuza çıkar çizgi
Su bir toz gibi yükselir
Sessizlik örter geceyi

İlk derlemelerden son derlemelere değin, erken uyarıdan kesinliğe, önseziden gerçekleşmiş deneyime, olumlu deneyimden olumsuzuna geçemiyoruz. Ozan şu anda yaşamın o her zaman kuşku duyduğu boşluk olduğunu biliyor. Farkın daha az olması da mümkün. "Ve Şimdi" gibi bir şiir "Bayırın Üstünde" şiiriyle tam olarak aynı deneyimi yaşıyor. Çünkü Reverdy'nin deneyimi yalnızca şimdiki zamandadır ve kendince tutulmuş, dört yanı kapatılmıştır. Kuşkusuz geçmişe ve geleceğe bağlı bir şimdiki zaman. Ancak buradaki geçmiş, belleğin ve boş ellerin şimdiki duygusudur yalnızca; gelecekse, amaçsız bir bekleyişin şimdiki zamana daha az ilişkin olmayan duygusudur. Kendini çevreleyen uzayın her yönüne yalancı ayaklarını uzatırken, yaşam, kaçmış ve kaçacak olan birkaç şeyin yoğun güncel fırtınası olamaz. Zaman burada ne zenginleşme ne de özerklik getirir; süreç, eksiksizce üstüste konulabilir anların kesikliliğinden başka birşey değildir. Varoluşa ilişkin olarak 1940'ın deneyimi, 1918'inkiyle aynıdır. Ancak ozanın usu, bu varoluşcu kimliğe tamamlayıcı bir bilinç ekler. Ozan, bu değişmez deneyimin, geçmişinden söz etmesi gereken bir yaşama ait olduğunu bilir. Belki de şiirin uzamaya, yayılmaya olan eğilimi, bu tamamlayıcının müdahalesinden, öteden beri eski yazıların yalnızca temel, varoluşcu taslakları ortaya koyduğu deneyime yük vuran bilinçten ileri gelmektedir. Ozanın kalıbı bozuluyor; tutulmuş bir su taşıp, yapıyı çözüyor; bu demektir ki deneyime ve ona eş doğrultudaki şiirsel yapıta *Benim Yakanın Kitabı ve Darmadağınık*'ın yaprakları arasında bulunan bir derin düşünce karışıyor.

Hep aynı; sürekli yeniden başlayan ve en genel, en basit öge-

lere yaklaşma eğiliminde bir şiir. Burada bütün evrim varsayımlarını ve sınıflama girişimlerini boşa çıkaran bir şiir tarzının varlığını kabul edelim. Tazelemeye ve bolluğa doğru gidişten uzakta olan bu şiir, esinlenmenin, çıplaklığın ve örneklik edecek bir doygunluğun peşindedir. Deneyimin sayısız paylarına ve yeryüzünün sonsuz sayıdaki görünümlerine açılmanın uzağındaki bu şiir, asıl bağlantısını dünya ve deneyimlerle kurmak ve bu bağlantının ortasına yerleşmeyi dilemekte. Bu yönde yazılmış; daha az nükteli, olağanlıklara ve yaşanmış rastlantılara daha katı; herşeyi, deneyimde, görüntülenen kavram, dile gelmiş sözcük ve olası tüm yaşananların yaşanmış önceli olabilecek bir doğruluğa götürmede daha tasalı bir şiir yoktur.

Bu şiir tarzı, temel deneyimin tanıklığında, en inandırıcı çıplaklıkla, adlandırılmış nesneyi üretecek biçimde vurgulanmış ve gözden kaçmış deyimlere indirgenir. İlk başta sözcük boşluğa bir çığlık gibi atılmıştır; en çıplak doruğun üzerinde bir katman gibi belirir. İsimler, aralarında en ufak sözdizimsel bir bağ oluşmadan birbirini izler; yüklem hal'i anlatır; daha güzel bir deyişle ismin eylemini. Sıfatlar, karşılaştırmalar, imgeler azdır. Bu, ozanın ortaşımlar ileri sürmek ya da denemek gibi bir endişesi olmadığı anlamına gelir; yüzyüzeliğin şiir olan eylemleri ürettiği ögeleri, kendi başlarına ortaya çıkmadan adlandırmakla ilgilenir o. Beyaz bir yaprakta, sessizlikle dengelenerek, birbirlerinden destek alarak sınıflamalar. Anahtar-kavramlarca temel ögeler tek tek ortaya çıkar. Modern şiir daha çok örtülü bir nesneler dünyasından çıkarken ilk dizelerde bize geçişim ve değişimlerin gösterisini sunan Reverdy, ilk durumla birlikte ayrık nesneleri çağırmakla işe koyulur. Yüzeyleri, büyük hatları, ana kütleleri yerleştirmekle tablosuna başlayan ressam; defterine anahtar sözcükleri, belirtileri, kişi adları, sahne ve yer işaretlerini not almakla romanına başlayan romancı gibi başlar şiirine. İlk sözcükler çerçeveyi sınırlar; sonra şiirin uçuverici ânı boyunca önümüzde oynanacak dram kişilerinin adlarını söyler.

Karalanmış bir tuval ya da bir dramın hareketli bir taslağı önünde miyiz? Yoksa sözcüklere hükmedecek bir yapı ya da bü-

yütülecek bir tohum tanesi önünde miyiz? Pierre Reverdy ve onun kuşağından bir kaç ozan için edebi kübizm'den söz edildi. İyi bilinir ki şiiri, kübist girişimin egemen olduğu estetik bir yenileştirmenin ikliminde yapılanmış; Gris, Braque, Picasso'yla dost olmuş, ressam olmak isteğinin duyulmasını sağlayarak resim ve şiir arasında karşılaştırmalar kurmuştur.

Kıldan Eldiven ve *Öz Savunu*'nun formüllerinden birkaçını anımsatmak yeterlidir: "Gözler önünde ya da bellekte bile olsa yapıt, eritilemeyen bir bütün olarak sunulmamalıdır". Sonra: "Bir sanat yapıtı güçler, biçimler, fikirlerin değerleri, imge çizgileri, renklerle denge halindedir." en sonunda da: "Sanat durağan olmasını bilmeli."

Bu şiir ve kübist resim arasındaki bağlar iyice biliniyor. Nesnelere birer hazır bulunma ve plastik kesinlik verir, yanyana koyar, kesikli katman ve yüzeyleri dengeleyerek oluşur; arasıra *Guitare Endormie* (Uyuyan Gitar) ve *Jockeys Camoufles*'da (Gizlenmiş Biniciler) olduğu gibi Picasso ve Gris'nin resmiyle imgelerini ve ayrıcalıklı imgelerini paylaşır. Ama bu şiirin, kapalı, yıkılmaz, bütün ağırlığıyla üzerimize eksiksiz, arı bir görsellik vuran bir biçime, kısacası nesne yoluna, nesne şiir'e doğru yöneldiğini söylemek mümkün müdür?

Gaetan Picon

SERT TAKOZ'DAN (CALE SECHE, 1915)

SOLMUŞ DUYGULAR

Yazık benim yelpazemin
vezirine
feshederse üzgün yüreğim
kira sözleşmesini

Küflü bahçenin nemli havasında
örülür eski sevgilerin ipeği
Kışın ortasında zayıf düşünce
Vaktiyle koyu kırmızı alaycı bir sevgili

Pazar günlerinin gramofonu
Boğuk sesle söyler mutluluğunu
kollarını sıvayanların
Sıvıları boşaltarak

Ve engellemek için ay gezgini
Bir camekândaki paskalya yumurtası gibi
senin göğsüne vurarak yüreğini dağıtmanı
bırak acılarını kapat dükkânını

Kurudur komşu avluda dereler

ŞARKI

Bir bardak banotu
Boşaltın dökün ruhuma
Her şey hazırmış gibi
Yataktan çıktı sabah

Daha güçlü daha da güçlü
Kime sunulur çabalarımız
Çalış ölünceye kadar

Çarpıt ruhunu
Bir gün bozulacaksın

Ve kimse teşekkür etmeyecek sana
Onca çırpınıp durmana

Geçmiş bitmiş belirli
Gidip bulsun cennetini

Ya da arafın içinde
Kazanmadıysa cehennemden
Kızartma makinasını

Ki şeytan çalıştıracak onu
Gidip görsün diye

ISSIZ YOL

Yalandan
Neşesi kaçmış
hiçbir rüyasız
yaz akşamı

Güneşin dükkân kapadığı
Kaynayan gök altında
İlerliyor ve iniyor yeniden
büyük kilisenin arkasına

Sofuca bir ses
ölümsüzleşiyor
şaşırtmasız
usandırıcı orgla

Dönülüyor köşe
Kapını kapatıyorsun
Büyük bir özenle
artık çıkmasın diye

Öbür acısını
Söylemek için ölmüş kadına
renk değiştirerek
yeniden çalıyor plak

VÜCUT YIKINTISI

Al heybeni
Ört yüzünü
Ve git
Gece altında
Beyazlar yol
Vakit geç
Defol git
Geçsin
zaman
Unut bir gün yaşadığını
Öl bu zamanda
Ve başla yeniden
Soyunan
evrenin son noktasına
Doğru yürümeye
Değiştir elbiseni
Koru derini
Böylece gizlenir doğru yanlışın altına
Zor değil
Gözyaşı faydasız
Geri çekilir kalbin
Ama daha güçlü
ve küçük
İter hayat seni ölüme doğru

Dev kule
gülünç insan
kopçaları çözülmüş bir iç çekişle
Silinir bütün pişmanlıklar
Ağlayan ve tüten
Saatin tekeri
çok uzunca
Kes ve durdur hareketini
Açgözlü tutku
döner boşlukta
Kaybolmuş rüzgâr altında
başka bir hedefe doğru

DÜZYAZI ŞİİRLER'DEN
(POÈMES EN PROSE,1915)

GÖKSEL PATENCİ

Kaldırımı velodroma çevirdiler. Yalnızca bir tek koşucu var. Niye o kadar hızlı koşuyor peki?

Elleri görünmüyor ve gidon, pedalların yerini alıyor. Tırmanıyor.

Onun düştüğünü görmekten ve ağır bir arabanın onu ezmesinden korkuyorlar; ama sokağın köşesinde bir ayna onun dönen görüntüsünü içine çekiyor. Kurtuldu.

SAVAŞ

Göğsünde, yağmurların rengini silip götürdüğü bir bayrak aşkı. Başımın içinde davullar çalıyor. Ama nereden geliyor düşman?

Eğer senin sadakatin bitmişse onların komutlarına ne cevap vermeli?

Havanlarının gerisinde heyecandan ölüyor bir arkadaş ve yorgunluğu her şeyden daha çok.

Ve yolların çevrelediği tarlalarda, başka biçime bürünmüş korulukların köşesinde, çünkü saklanan adamlar var, dolaşıyor ölüm gibi ölü, karnına rağmen.

Yıkıntılar dengeliyor cesetlerini ve kepsiz başları.

Bu tabloyu asker, ne zaman bitireceksin? Hâlâ orada olduğumu mu düşledin benim? Her halükârda tuhaf bir mesleğim vardı benim.

Bir parıltı sandığım güneş, sağır kulağıma ışınlarını fırlattığında, suyu gülkurusu bir derenin içindeki yeşil ve beyaz söğütlerin altında susuzluğunu gidereceksin.

Öyle susamıştım ki!

BASIK DÜŞÜNCELER

Masanın dört ayağı hareketsiz; ötekiler de. Ya sizin kafalarınız? Kızardığı görülmesin diye ellerinizin arasına eğilen kafalarınız?

MASKESİZ

Bu komedyanın ya da dramın dilsiz kişileri sahnedeler. Kulis yok. Sahne ışıkları gözleriniz ve bakışlarınız. Ne rol !

NÖBETÇİLER

Sokağın bir köşesinde, gaz ışığı altında üç gölge bekleşiyor. Ben oradan geçerken, güçlerini sergileyeceklerini sanarak, korkumu gizlerken, üniformalarına bakarak rahatlar gibi oluyorum.

Zifiri karanlık daha öteleri ve tehlikelerle dolu gece.

YÜZÜ VE TERSİ

Hiç durmadan, asla geri dönmeden tırmanıyor ve hiç kimse bilmiyor onun nereye gittiğini.

Taşıdığı yük ağır ama bacakları bağlı değil ve iyi işitmiyor kulakları.

Adını haykırdığı hiçbir kapı açılmadı.

Ancak birini beklediklerini anlayınca, yüzünü değiştirmek geldi aklına. Derken, o hep beklenen ama hiç gelmeyen kişinin yerine girdi.

DAHA SONRA

Karanlık bir odada geçen zaman geri gelecek daha sonra. Küçük bir lamba getirip sizi aydınlatacağım. Eliniz ayağınız karışacak, göreceğiz. Kendi halindeki sözcüklere ve uyurken gülümseyen çocuğa bir anlam verebileceğim.

Kendi kendimize yaşlanmamız gerçekten olası mı? Yere düşen birkaç enkaz parçası var. Hiçbiri bir daha ayağa kalkamayacak. Henüz aydınlanmaya başlayan birkaç pencere var daha. Ve kapının önünde gücünü bilen ve bekleyen, iri yapılı ve cana yakın bir adam var.

O bile kendi yüzünü tanıyamaz.

INCOGNITO

Bastonu ilk kez yere düşüyor ve kaldırıma çıkıyor yeniden.

Sağ bacak üçgenin kenarından ayrılıyor ve sırtını sıvazlıyor yaşı.

Zamanını kızların stratejisini bozmakla geçiriyor. Kavşakta bayılıp düşüyor ve bir araba götürüyor onu.

Belki de ürkek ve mutsuz bir ihtiyar kılığına girmiş bir kraldı o.

YOLCU VE GÖLGESİ

Yol boyunca giysilerini bir bir çıkarırken hava çok sıcaktı. Hepsini çalılara asılı bırakıyordu. Çıplak kaldığında kente iyice yaklaşmıştı. Büyük bir utanç kapladı yüzünü ve kente girmesini önledi. Çıplaktı ve bu bütün bakışları üzerine çekecekti.

Bunun üzerine kentin çevresinden dolaştı ve karşı kapıdan girdi. Şimdi ilk kapıyı geçerek onu korumakta olan gölgesinin yerini almıştı.

OVAL PENCERE'DEN

(LA LUCARNE OVALE,1916)

YIKILMIŞ ENKAZ

Yitirdim bana verilmiş olan sırrı
Artık bilmiyorum ne yapacağımı

Bunun böyle gideceğini sandım bir zaman
Artık öyle değil
Koşmak isteyen ayakları olmayan bir adam bu
Konuşmak isteyen başı olmayan bir kadın
Ağlamak için sadece gözleri bulunan bir çocuk

Yine de giderken görmüştüm seni
Çoktan uzaklaşmıştın
Bir trompet çalıyordu
Bağırıyordu kalabalık
Ve sen geri dönmüyordun

Adım adım izleyecek uzun bir yolumuz var
Hep birlikte atacağımız adımla

Nefret ediyorum parıldayan yüzünden
Bana uzattığın elden
Ve karnından sen yaşlısın
Bana benziyorsun

Dönüşte hiçbir şey bulmuyorum ben
Hiçbir şey verilmedi bana
Her şey harcandı

Gecede yıkılıp giden
Bir dekor yüzeyi

KARIŞMIŞ KAN

Rüzgârın kendini içine attığı kara bir delik
Dönüyor çevresinde her şey
Zemindeki aynadan uzaklaşıyor pencere
– Şarap hiçbir şey içindir orda
Çerçevesiz bir manzara bu

Kafamdaki numaralar dönmeye başlıyor
Ve uzuyor gidiş
Uzuyor karşıdaki duvarın gölgesi
Tavana kadar

Kendini göstermeyen birinin geldiği duyuluyor
Konuştuğu duyuluyor
Güldüğü duyuluyor ve ağladığı duyuluyor
Bir gölge geçiyor

Bir tehdit, pancurun ardında söylenen sözler

SIRADAN GÜN

Su yüzünden kayıyor çatı
Yağmur yüzünden eriyor ne varsa
Petrol alkol ve benim ince mumum
Yangına verdiler evi

Kuşların olmadığı bir bahçe
Sesin olmadığı bir bahçe
Kara çiçekler toplayacaksınız
Yapraklar hiçbir zaman yeşil değil
Bütün dikenler kırmızıdır
Ve kana bulanmıştır elleriniz

Orta gidişten bir tören alayı geçiyor
Bir mumun yandığı
Ölen kadının penceresinden
Yavaş bir şarkı çıkıyor

Bu o kadındı ve başkası
Komşusu da
Avazı çıktığı kadar şarkı söylüyor herkes
Ve üstünde güldüğümüz merdivende
Düşen birisi çığlık atıyor
Bir köpek koruyor kendini

Yalnızca yağmurun ağladığını işitiyoruz

BİR BAŞKA GÖKYÜZÜNDEN

Ne olmamı isterdin
Öldüğümü hissediyorum
Yardım et bana
Ah Paris.. Pont-Neuf
Bu kenti tanıyorum
Biraz sevinmek
Ağlamak biraz
Söz etmek o denli zor mu
Hayatımdan
Herkes o denli çok şey söyleyebilir ki
Zamanımızı nasıl geçirmiş olmamızı isterdiniz
Bir kaç manzara geliyor aklıma
Unutulmuş bir dost yüzünü gösteriyor bana
Karanlık bir yer
Rengini yitirmiş bir gökyüzü
Her sabah yanıma uğrayan doğduğum memleket
Yolculuk uzun sürdü
Bir kaç tüy bıraktım
Birer birer düştü sanrılarım
Yine de ilkyazın ortasındaydım
Bir çocuktum neredeyse
İlerliyordum
Çığırtkan bir tren beni taşıyordu
Azar azar unutuyordum doğayı

Gar çok yakınımdaydı
Araba değiştiriyorduk
Peronda kimse beklemiyordu
Kent ölüydü kemikleri sayılıyordu
İşte orada yükseliyor fırın bacaları
Ne olacağım
Gerçek olmayan bir gölgeyle alnıma dokunuyor biri
Bir el
Ama gördüğümü sandığım yalnızca tren dumanları
Yalnızım
Evet çok yalnız

Elimden tutmaya gelmedi kimse

YİTİK BAŞ

Hiç kimsenin geçmediği yolda
30 ve 13 nolu haneler arasında
Hava ne olursa olsun
Bütün o gün ve sonraki günlerde
Burada bekliyorum
Bekliyorum seni

Uzaktan oralardan her yerden
Geldiğin yerlerden dönmeyeceksin geri
Bu dünyayı ve öteki dünyayı tanıdın
Ve bütün tanımadıklarını
İnkâr ettiklerini
Gülüp geçtiklerini
Oysa ağlıyordun gideceğin akşam

Şimdi saat çalıyor ve buradayım
Yanımda yüzüme bile bakmayan insanlar var
Ötekilerini de gördüm ki onlar görmüyorlar beni
Kimileri zengin, yetenekli kimileri
Ve şu sırada adını andığınız kim varsa son olarak

Ya sen neredesin
Niçin dönmedin daha

Avluda büyük bir gürültü var
Bu artık ne benim ne de onlar için
Bunlar sana
Sen işte
Hep üzgün
O yüzün
Pırıltılı yağmur damlaları
Saçlarında

BAHARIN BOŞLUKLARI

O çukurun önünden geçerken bir kez eğdim
başımı
Kim var orda
Hangi yol bitmeye geldi buraya kadar
Hangi durdurulmuş hayat
Hani benim hiç bilmediğim

O köşede titrer ağaçlar
Ürkek bir rüzgâr eser
Sessizce kırışır su
Ve duvar boyundan gelir biri
Gidilir onun ardından

Deliler gibi koştum ve yitirdim kendimi
Issız yollar dönüyor
Evler kapalı
Çıkamıyorum artık
Oysa kimse beni bir yere kapatmamıştı

Köprülerden ve dar geçitlerden geçtim
Rıhtımlarda tozlar beni kör etti
Koca sessizlik korkuttu daha uzaklarda
Az sonra yolunu soracak birini arıyordu
Gülüyordu herkes
Ama kimse anlamak istemiyordu mutsuzluğumu
Nereye gittiğimi bilmeksizin
Yalnız yürümeye alışıyordum yavaş yavaş

Hiçbir şeyi bilmek istemiyordum
Ve yanıldığımda
Daha yeni bir yol açılıyordu önümde
Sonra yeniden açıldı çukur
Hep aynıydı
Hep de saydam
Ve hep de aydınlık
Bu boş aynaya bir zamanlar bakmış ve hiçbir şey
görmemiştim
Unuttuğum yüzü yeniden tanıdım şimdi

BİRKAÇ ŞİİR'DEN
(QUELQUES POÈMES, 1916)

DÖRTGENLER

Utançgaç maske dişlerini saklıyordu. Bir başka göz dişlerin takma olduğunu gördü. Nerede oldu bu? Ve ne zaman? Yalnızdı o, ağlıyor, onu sırtlayan kibre rağmen ve çirkinleşiyor. Pabuçlarına yağmur yağdı, diyordu bir başkası, tükürüklerinden pabuçlarım betim benzim soldu ve huysuzlaştım. Ve kucakladı sırıtarak onu ısıran maskeyi

Profil, aynı profil, o büyük şarkıcı kadının! Onu istiyordu, aldı ve gıkı çıkmayan o koca ağzını da. Ama en çok kıskandığı eteğiydi. Fakat asla alamadı onu.

Eğer arkanızda bir Psst sesi duyarsanız ve aynı anda bir taksi geçerse hiçbir zaman geri dönmeyin taksi içindir

Saçlar kısaltılmış
baş kesilmişti, kı-
lıç hâlâ dişlerinin
arasındaydı. Amatör
cellat ağlıyordu ve
bir maskeydi yüzü.
Çin'den getirmiş-
lerdi ve o artık
nasıl korkunç olına-
cağını bilmiyordu.

Uçarken geçiyorum.
Geçerken uçuyorum.
Ne uçurum! Çevremde
dönen baş yok oldu.
Kuşlar pencere ge-
risinde ötüyordu
yalandan ötüyorlardı
ve tüyleri gerçek
değildi.

Rom harika
pipo acı ve
saçlarınızdan
düşen yıldızlar
uçuşuyorlar
ocakta

Dudaklarının cilt-
lenmesi pancurlarının
ciltlenmesi. O daha
kolay belki. Ahşap
balkonda parlak göm-
leğiyle nöbet bekli-
yordu.

Parmak uçlarında
İlk adımlardan
sonra uçuşuna
başlamıştı. İlk
bulutlar durdurdu
onu. Aynalardı bun-
lar. Ve kendinin
olmadığı, yeniden
dünyayı bulduğu
yerde kendini gök-
te sandı.

ÇATININ ARDUVAZLARI'NDAN
(LES ARDOISES DU TOIT, 1918)

SON MEVSİM

Bir bakış
ya da bir yüz buruşturması
Parladı güneş
Aynada artık eskisi gibi değil
Atla geçiyor bir bulut
Rüzgâr geçiyor onu koşarak
Gözün üstündeki bir gölge canımı sıkıyor benim
Kayıp gidiyorum bir kâbusun içinde

Bir gülümsemeyle belirmiş
kara maske
Ve bağırıyor beni sürükleyen kişi
Daha iyi ya da kötü olabilirdi o
ve ben gülüyorum
Yalnızca ben varım avluda
Soluk bir manto dalgalanıyor çatının üstünde
Deliklerle dolu
ve çağırıyor beni biri

Hafifçe değip geçti bir kırlangıç uçuşu gözkapağıma
Eldivenli bir el bu
Anıların arkasına giriyor kalan
Ama tutabilirdim ben burada olanı
Eğer sen hep arkana bakmasaydın

BAKIŞ

Ufka oturmuş
Şarkı söyleyecek ötekiler
Ve biz baktık birbirimize
Toz kaldırdı geçerken
araba
ve arkasında ne varsa düştü
arabanın arkasına
Böyle izliyordu gözüm
tekerlek izlerinin çizgisini

Acı çekmeden geriniyordu
Senin bakışın yüzünü kızartıyordu onun

Ve bir hatırayı canlandırmadan
Ağlayan bir ses
En iyisi oldu
Senin bakışından başka artık hiçbir şey yok

Ve önümde seni hiçe sayan ne varsa hepsi

SESSİZLİK

Hâlâ konuşuluyordu orda arkada
İnsanlar ikişer ikişer geçiyordu
Bu belki de bir yakarıştı
Çevredeki kalplerden yükselen
Ağaçsız alanların duvarları arasında
Suyun üzerinde çınlayan bir ses
Başka bir yola girer kuş
Ve sabahın uyandırdığı
Baş batar gider
Hiç kimse bilmez sayısını
Geçenlerin
Bahçe ve duvarın arasından
Akşam katı olduğu ve düştüğü zaman
uzaktan
Bir trenin ıslığı duyulur

Campagne

Le champs s'incline à la lumière
Au bas du ciel bleu plus serein
La route court avec la poussière
Mais le soleil n'y est pour rien
La voix qui monte est sans éclat
Un gai refrain dans la voiture
Qui file à l'horizon plus plat
Sur les roues d'or dans la verdure
Un pan de mur blanc s'élargit
Avec ses yeux qui tournent la meule
Un dernier rayon s'étourdit
Sur le cuivre des tiges molles
Le jour s'est écrasé derrière les maisons
Il n'y a plus qu'un trou avec la lampe
Les soucis écartés et même notre espoir
Qui descend plus vite la rampe
Quand la fenêtre allume un feu neuf
Dans le soir

KIR

Işıkta batıyor tarla
Mavi göğün altında daha dingin
Tozlar altında koşuyor yol
Ama güneş öyle mi
Gürültü yok yükselen seste
Yeşillikler içinde altın tekerler üstünde
Daha düz bir ufka akan
Araba içinde neşeli bir nakarat
Yayılır beyaz duvarın yüzü
Bileytaşını çeviren gözlerimin altında
Sersemler son bir ışın
Gevşek sapların bakır renginde
Evin ardında çiğnendi gün
Bir delikten başka şey yok lambanın altında
Ücra endişeler ve rampayı daha
Hızlı inen umudunuz bile
Akşamda yeni bir ateş yaktığı zaman
Pencere

GECE

Saklandığım kapının arkasında
Akşam gelmekte gecikecek
Göğe bu baklava dilimi gözle bakıyorum
Geceyarısı
Ateşten uçakların neredeyse hepsi geçti
Alarm sinyalleri içinde
Bir silah vardı cebimde
Az aşağıda bir kanat çırpıyordu
Gözyaşlarını tutuyordu ay
Ve perdenin kıvrımlarında alaycı gülüşler vardı

KADRAN

Ayda
yazılır
Bir sözcük
En büyük harf yukarıda
Bir göz gibi nemli
Yarısı kapanır
ve örtünür
gökyüzü
Ağır bir perde açılır
Sessizce
Bir ışık parıldar
Hızla
Bir başka parlaklıktır şimdi
bana yön veren

YOL

Eşik üstünde hiç kimse
gölgen ya da
Hatırlarda kalacak bir anı
Yol geçer
ve daha sesli konuşur ağaçlar
Ne vardır ardında
bir sesler
duvarının
Buradan geçtiğim sırada
Yükselen bulutlar
Ve upuzun bir bariyer
Girmeyecekler nerde

YANLIŞ KAPI YA DA PORTRE

orada kalmış bir yerde
dört çizgi arasında
beyazın oynaştığı bir kare
yanaklarını tutan bir el
ay
yanıp sönen bir yüz
bir başkasının profili
ama gizlerin
kendine yön veren fenerim ben
bir parmağı ıslak gözkapağında
gözyaşları tekerlenen
tam ortasında bu boşluğun
bir ayna
dört çizgi arasında

İDAM İPLERİ'NDEN
(CRAVATES DE CHANVRES, 1922)

AĞIR SAHA

Daha çevik olan küre
ortaya çıkar pervazda
Su kayar
kil akar
biçimin zemini
gayret

Camın önünden geçer balon
ilk adımını atar havanın
yapay rengin
solar binici ceketlerinin
döndüğü
tarlanın üstünden geçen sağnağın altında gökkuşağı
karıştırarak zamanı
her köşesinde güneşin eğlendiği ormanı
En açık faydada koşu ve dönemeçleri
adımı silen kızıl ışık altında
daha tatlı sözler
ve karşılık verilenler

ZAFER TAKI

Havanın bin deliği
yuvada
Eğrilikte
Gıcırdayan çatının köşesinde
Ve bu hazine
Birkaç kıvrım daha
Ve el gezdirilen zaman
Gecenin büyük cereyanlarının pistinde izler olmadan
İşitilir sokaktaki çıngıraklar
Ve çığlıklar
Bir tören alayıdır bu
Ya da bir atlı geçidi
Daha toparlaklaştırılmış gök takı altında bu kortej
Kımıldayan ve geri çekilen ok
Tarih ve unuttuklarımızın hepsi

ELVEDA

Kafadan daha uzaktaki ışıltı
Yüreğin sıçrayışı
Havanın sesini yuvarladığı yokuşta
tekerleğin ışınları
tekerlek izindeki güneş

Kavşakta
yamacın yanıbaşında
bir yakarış

İşitilmeyen birkaç sözcük
Gökyüzünün daha yakınında
Ve onun adımlarında
ışığın son karesi

ÇETİN DENİZ

Hareketsiz gemiinin önünde
Bekleyen birisi
Kımıl'dayan limandır
Çok rüzgâr var
Suyun seviyesi değişiyor
deniz alçaldıkça
Her şey daha büyük oluyor

Orda geçen denizci gecikiyor
Nereden geliyor onun havası
ve inik kafası
barın çıkışı
Bütün mürettebat yelkenlilerde
Gölgede kalıyor bir kuş
Daha yassı gökyüzünde
Herkes korkuyor
Şapka hava ve bir çok yüz
aynı boyut içinde hepsini karıştırdığı zaman rüzgâr

BÜYÜK DÜNYA'DAN (GRANDE NATURE, 1925)

BASILMIŞ DÜŞLER

beklemek gerekiyor altını
ışığın uyandırıcı saatine ulaşmak
havanın belli belirsiz akımına
ele
ve çayırkuşlarının sevinçli nakaratına
hoşlanmak için her şey orada
ağacın geri dönüşünde
yitik yolda
gözyaşlarıyla şişmiş sessizliğin
yol kavşağında
yeni bir geçitle durdurulmuş yol
ya da rüzgâr ipliğinin ucundaki
örümceğin umudunda inen uzunca duygu
yaprakların mavisi
ve deniz ağaçları
kuma karşı her şeyden arınmış yıldızlar
küstahça ıslık çalan yolcu gemileri
durulmuş fırtına
eğilen başta yazgının bütün kıvrımları
bütün yitmiş umutlar kesik bir başta

SAYDAM GÜN

Yelken daha alçak olan gökyüzüdür
Yayılan kuş
Geçen bir ses
Basamaklar
Av
Çekip giden her şey
Geniş
Kesikli
Hava çarpar ve hatırlar
Düşecek kanat
Biriken çığlıklar
Ve kaldırım üstünde koşan adımların boğuk sesi
Ağaçtan daha yüksek
çarmıhın geride bıraktığı
dizginsiz gölge
Ve yol üstünde kırılan gün
bitmedi.

BATI NEFESİ

Rüzgârda dağılmış sözler
Kolyenin incileri
ve eldivenin içindeki el
Akşam titrer yıldız
Geçerken açılır bir göz
Kimseyi tanımam
Koşarak gelir gece
Ve buna eşit olan ne varsa
aynı yönde kaçar

Arkada korkudur büyüyen
Herkes sıkışmış
Yol alır araba
Yayılır ak su
Yüzlerin dalgası
Eller
Hiçbiri
Hiçbir gölge dindirmez bu hamleyi

SU UYUR

Dereye yuvarlanır altın
Güneş suda
Sıcaklığın halkaları
örülür
Ve yürek
durur sıçrayarak
Çabucak yakalar köprü daha yüksekteki bir basamağı
Cepheleri büyük ışık kovalarıyla yıkanmış
sessizliğin yerleştiği yatıştırılmış
Arabalıkların yanında
Uygun işaretler
Kırık alınlar
Öğle sonrası kapattı engeli
Yaklaşan adımların nöbetini tutuyordu yankı
Arkadan geliyordu tiz sesli bütün trenler
Ve rüzgârın ağızları gölgede tıkanıyordu
Taze damlalarla dolu ağaçlarda
Tozdurulmuş bayırlarda
Kuru bulutlar ve su baskınları boyunca
Köpük dalgalarının içinden
Ve ekilmiş tarlalarda toprak dalgaları
Ağır araç ve kanatsız uçak
Ölmüş adamın ağırlığı
Akşamın taşınan bütün kapı kanatları
Dekorun perdeleri
Ve kapı için kullanılan mavi ayça
Limanların yıldızı

BU HATIRA

Seni gördüm
Seni duvarın önünde gördüm aslında
Duvarda senin gölgenin oyuğunu gördüm
Kum vardı daha
Ve çıplak ayakların
Hiç bitmeyen ayaklarının izi
Nasıl tanıyabilirdim seni
Gök tutuyordu bütün zemini bütün mekânı
Güneşte parıldaşan biraz toprak aşağıda
Biraz daha yer
Ve deniz
Sudan çıktı göktaşı
Çarkı aşağıda bir gemi geçiyordu
Bir kuş
Akıntının geldiği ufuktaki çizgi
Gülerek ölüyordu dalgalar
Her şey sürüyor
Ne zamanın nerede biteceği biliniyor
Ne gecenin
Her şey silindi rüzgârla
Başka şarkılar söyleniyor
Başka bir aksanla konuşuluyor
Canlı kalan gözleri tanıyorum
Ve odanın içinde çalan duvar saati
Bir saat geri
Uyunmadığında gelen yeşil sabah
Berrak sudan ve başka çığlıklardan hoş bir dere var
Kapı önünde kaybolan bir siluet
Işıkta bir yüz
Ve yaşayan ve uyanan her şeyin ortasında
Tek ve aynı ses, kulağımda
sürüp giden

ZIPLAYAN TOP'DAN (LA BALLE AU BOND, 1928)

YUNANİSTAN'A YOLCULUK

Bir kırışıkla, hiçbir iskeleye uğramadan, bütün yavaşlığında yürüdüm yazgımın; yol anlatılarıyla dolu bir yürek, yola çıkıştaki köpüklerin çürük tahtalarına basan ayak ve sürekli tehlikeleri gözleyip sakınan usla.

Günlerin halkaları ve manzaranın kesin kılçıkları arasında tutsak, denizin apansız, çılgın sayıklamalarını yakalamak için yayılmış aynı kayalar zincirine bağlı, geride bıraktıkları kaynayan köpüklerde beni almadan giden bütün yük gemilerini izlemiş olacağım. Toprağa ters yönde gelişen ve bizi duyarsızca bordodan ayıran devinimlere düşman, bütün bu duvarla kaplanmış alınlara, pırıltısız gözlere yarılmış, mırıltısız dudaklara, büyük rüzgârların estiği günlerde ufukların ipliğiyle bulutların yelkenini ören limanın birbirine bağlı çivilerine sırt çevirmişim. Palamarların kararını ve başka bir seferi beklerken; gerekçeler uyaksız kalınca; yazgı rastlantılara gebe kaldığında. Volta vurarak balıkçının altın esmeri sineğiyle tutulmuş balıklar gibi fenere giden, renkli, tayfasız gemilerden biriyle enginlere açılacağım gün; tek bir yıldız bile yokken mıknatıslanmış gecenin altında koşmak; rüzgârın iniltisinde ve Yunanistan'ın parıltılı kıyılarına yanaşacak yorgun solumalarında binlerce dalganın-denizin üstüne egemence konulmuş büyük elin parmakları arasında titreşen uysal çırpıntıların, çarpışmasız hamlesinde, sabahın duru alınlığı en sonunda günün uyanışıyla acımasız ufka derinlikler yayarken...

KULAKTAKİ SES

Bir su damlası kadar berrak zaman
Göçmen kuşlar geçiyor perdelerimden
Kanatların soluğuyla sürüklenmiş ova
Ve kıvılcımlarla dolu tarlaların dumanı
Arkasına dönen ateşten dağda
Yıldızların ekildiği gök mavisi
tarlada benim başım
dalların etrafını dolanan kollarla
havayı kirleten katı aletin
madeni kanatların
Şaşırtmacayla bitti şarkı
dudaklarda
Toprak ve kara ağaçların ağır
demeti arasında
Oyunun durmadan yeniden başladığı
Yolların büküntüleri düşünüldüğü zaman
Ertesi günün oyunlarıyla alay edildiğinde
Uyandığımız
Ve sizi çağıran dünya pencerelerin
altına indiğinde

NE ZAMANA

Bu dar mekâna esir edilmiş
kuru eller gözkapaklarında
Bilincin ürettiği bütün sözlere değer
Ufukta dans eden cehennem oyununu oynuyoruz
Güzelleşiyor mekân
Yoldan geçen insanlar var
Ve birisi bir şarkı söylüyor
Çok alçakta delinmiş gökyüzü
Burun yer değiştiriyor
Diniyor yıldırım
ve gidiyor bulut
Bir kaç dakika daha
Titriyoruz
Vakit çok geç
Gıcırdayan zincirlerin çevresinde
Düşecek ağaçlar
Henüz uyanıyorum ben
Zaman çoktandır unutuldu
Yorgunluğum ve hıncım
Yaza açılıyor pencere
Ve hâlâ belirsiz günlerin ardı

NEREDE OLDUĞUNU BİLMEDEN

Aslında çoktandır örtüyordu bulutlar gökyüzünü. Güneş ufuktan doğuyordu. Ve öte yandan bir bir düşüyordu yıldızlar örtülü bir çukura. Hanidir bildiğimiz her bir renkte parıldıyordu çiçekler. Ve yapraklar titriyordu. Yamacın kenarından, kamburlaşmış sırttan yürüyordu o. Ürkek bir adımla, korkularının geldiği arkasını bizler göremeden.

Onun ağaçları eğdiği gibi o sırada esen rüzgârın darbesi onu düşürmüş olabilirdi. Ama ayakları toprağı tutuyor aynı zamanda. Yürüyor. Ve düşen akşamda, onun daha kalınlaştığı dağa ve ormana doğru ilerliyor.

Ve belki de yalnızca gölgesi onu izleyen.

KAPALI ALAN

Boş odada bir hâle var. Çatının saçaklarını köklerine kadar çevreleyen bitkiler ve sarı yapraklar taşıyor gölgeyi.

Dördüncü duvar daha öteye uzanıyor. Perdenin can attığı köşeden daha uzakta. Kara geceden ve fabrikanın yerinde durmayan dumanından daha yüksekte. Çatıya karşı, yıldızın yanı başında, boş odanın yanında şarkı söyleniyor.

Ay olmayan bir hâle, lamba olmayan bir ışık var. Solgun toprakta siyah bir dörtgen ama.

Ve bu siyah dörtgen, boş oda.

KORTEJ

Başka zamanı kara patikada geçen törpü. Meleklerin kanatları. Ölü gözlerin muğlak havası izliyor korteji ve gelip geçenler, ışınların sona doğru taşıdığı bu uzak yolcuya bakıyorlar.

İki yüze inmiş olan hüzün izliyordu ve zaman hoştu. Uykuya dalmışa benziyordu sokaklar, bizden uzaklaşan köye gidiyorduk. Vadinin köşesinde, sedyede mezarlık. Ve göğün sakinliği ellerimizden tutan cesareti, başı ve yolu tüketiyordu.

RÜZGÂRIN KÖKLERİ'NDEN
(SOURCES DU VENT, 1929)

GÖĞÜN ÇİZGİLERİ

Dans eden ateş
Şarkı söyleyen kuş
Dinen rüzgâr
Buzdan dalgalar
Ve uğultu selleri
Kulakta uzak çığlıklar
geçen günün
bütün yorgun yalımlar
yolcunun sesi
Gökteki bütün tozlar
Topraktaki topuk
Yola dikilmiş göz
Adımların çizildiği
Yayılsın sayı
Çekip giden isimlerde
Bulutların kıvrımlarında
bilinmeyen yüz
Bakılan kişi
Ve gelmemiş olan

SÖZ DÜŞÜYOR

Bütün gelincikler ya da kadınların dudakları
gökyüzüne yansımış
Yağmur yağdı
Kaldırımda kayboluyor çocuklar
Ve sokağın selinde
Şehir bir huni

Yandan batıya kayıyor gündüz
Kaldırım yerinden sökülüyor
Rüzgârın çıkardığı sesten
ürken hayvanlar
çekip gidiyorlar
Ve adları var

Balkonlarda camlar titriyor
– bir an –
Ateşi var evin
Saat beş
dönemeçte karışan gece bir yana
Ağaçlar yakarmada

ALTIN BOYNUZ

Madeni teker altında
turuncu Geçit
Titreyen şafak altında kuşak
Ve kristalin parıltısı
Ateş ağaç kabuğunda yeniden canlandığı zaman
kayıp zaman
ve ses yankılarla
doldurulmuş çukurun yanıbaşında
Bütün kenar taşları için
güneşin ışını
Bir tek yüz
Ve göğün bütün suyu
Yırtılmış ova
Ve nemli halılar
Çabuklaşmış adımlar
Yağmuru indiren boz atmosferde
Uzatılan elin tersinde bir damla
Gökte doruğun kenarında bulunan kırık çizgi
Ve çatıdaki duman
saçlar
rüzgârın biçimleri

DUVAR SAATİNDEN ÖNCE

İndiğimizi sanıyorum
Gece çıkıyor
Köpekler bulvarda
Ve geç kalıyor insanlar
Rengi atıyor gri kâğıdın
Kayıyor arabalar
Gürültü güneşin söndüğü duvardan geliyor
Meydanın sonunda bütün varlıklar ölüp gidiyor
Şarkı söylendiğini işitiyorduk sadece biraz önce
Takılıp kalan elini üç sokak biçimlendiriyor
Ve sen ölüyorsun
Şehir
Sayısız seslerle
Çanlar
Altın takılar
Yerlerin kulakları
Söyleneni dinliyor
Karşıdaki evin içinde
Ve ben uyuyorum
Taş üstüne uzanmış ruh
Kollar yastıkların altına
Son için
Ararken bir dua

DENİZE DOĞRU

Yapı kafesini çatının manzarasında sınırlandırıyoruz
Kılçık biçim veriyor sırta
Ok
parmak
Ters yönde dönüyor tekerler
Hava karanlık
Sağnak altında eğiliyor ışınlar
Çıkmakta olan dünya daha kara kılıyor geceyi
Soğuk aynı kılıyor hepsini
Gözler kapalı
Görülmüyor onların elleri
Ve çatlayan duvar üstünde çekilmiş perdeler
Deniz
Gökyüzü
Daha uzağa gitmek
Dünyanın soluk aldığı yere
Sokak çok dar
Sadece gülümseyebiliriz
Ve canımız sıkılabilir buradan başka bir yerde
Suyun indiği
Basık toprağın yanıbaşında
Ak ülkede

İNİŞ

Su
gazlı bez
yıldız
Ayla
Ölen kim varsa ağın üstünde
Ufuktaki in
Dere
Eriyen dünya
Bu tablonun arkasında
Tükenmek çitin önünde
Köpeğin baktığı yerden daha uzakta değil
Kanayan ışıltılarla dolu gökyüzü
Yağmur altında yol
Karışmış saçların
Şikâyet eden ağaçlar

SON SÖZ

Gözle ve ağızın havasıyla
Saklanmış el ve sana dokunan el ile
Senin mutluluğunu taşıyan rüzgâra karşı
Şiddetin verdiği yapay soğuk
Yanılgının dikenleri üzerinde yürüyen inanç
Ve bilmeksizin ne demek istendiğini
Onun şimdi alay ettiği tutkunun ateşleri
Her şey silindi gitti bir çocuk düşü gibi
Uzaktaki dostlar
Ne oldu onlara
Ve onun sevgi hüzünleri nerede yitirdi onları
Bir ses sakinleşti ama bir başkası yükseliyor
Işık sönüyor
Sabah oluyor
Bu belki de o
Bu belki de benim
Ya da tanımadığımız bir başkası
O ya da bir başkası
Derin engelin altında
Uzayan siyah çizgi
İsimsiz yüzlerin geliş ve gidişleri
Yalanda kesildiğinde hamle

BELKİ BENİM

Onun önünde duran cam bir ayna değildi
Onun yeşil yüzünün yıkandığı
Gözler açık kalmıyordu orada
Pencereden yeni binalar görülüyordu
Bir otomobil sürüsü ve başka hayvanlar
Giriş çıkış hava akımı
Yolların kesişmesini düşünüyordum
Çobanın ve teknisyenin davranışında
Ve altın kaplamalarda kendime bakıyordum
Hiç kimsenin görmediği bir portrenin çırpındığı
Gökyüzünde ve yanan her yıldızda
Bir başka ses
Ve yol boyunca yayılıyordu çığlıklar
Ve çukurların çalılarında yırtılıyordu çığlıklar
Bu hayvani ve insani sesi duyuyordum ben
Kapı kapalıydı biz ayrılmıştık
Gökyüzü şişkinleşiyordu
Ve batmış olan güneşin
kavrukluğuydu bu
Asla unutmayacağım yüzünün çizgilerini

PERSPEKTİF

Aynı araba
Beni götürdü
Senin nereden geldiğini görüyorum
Başını çeviriyorsun
Geceyarısı
Ay üstünde
Çalmayı bitiriyor
Sokağın köşesinde
Her şey geri dönmüş
Gördüm onun yüzünü
Ve ellerini bile
Son yıldız
Bahçenin içinde
İlki gibi
Yarını düşünürüz
Ama nerede ölmüş
Olacak onlar bunu düşünmeden
Duvar silindiğinde
Gök düşecek

IŞIKLAR

Yan yana konmuş başlar
Yanmış lambalar
Onları yakacak olan
Ve yakmış olan onları
O kucaklıyordu yüreğini
Elleri kızarmıştı
Ve ağlayan gözleri
Yarıya kadar kapanıyordu
Aynı gün değildi
Ama yine de aynı sahneydi
Ve orada dolaşanlar
Gölge gezindiği zaman daha sonra
Duvarın dikildiği zeminde
Yukarı çıkarken gökyüzü
Daha saf bırakacak havayı
Ve siz söyleyebileceksiniz yine de
Sürüklenen akşamda henüz açılmış gözlerin şarkısını

CAM BİRİKİNTİLERİ'NDEN
(FLAQUES DE VERRE,1929)

DAHA AĞIR

Bekleniyordu ki yolun ortasına uzanmış adam uyansın. Gecenin eğrisi, kırın kenarında, kapılarını kapatan ormanın önünde ışığı hâlâ yanan kulübede duruyordu. Bütün serinlik içersinde. Geriye kalan yürürken, hayvanlar orada sadece manzarayı canlandırmak için vardılar.

Zira her şey yürüyordu, hayvanlar dışında, bu heykelle birlikte bulutların ayaklığının üstünde ötekinden daha hareketsiz olan ben ve manzara hariç.

KRİSTAL KALDIRIM

Bir yanda hafif bir hareket karıştırıyor duvarları.

Kapısı penceresi olmayan bu mavi odada gece gündüz yanıyor bir lamba.

Masa üstünde işitiliyor ellerin yayıldığı – gürültü uzuyor– ve hiçbir şeyi değiştirmeden etrafımızdan geçiyor zaman.

Ve şimdi birisi geliyor, birisi bekliyor sahanlıkta.

Duran ve dinleyen kişi – yandaki odada tek başına yaşayan kişi.

BİR BAŞKA KIYIDAN

Kalbini hiçbir zaman tanımamış olan bir varlık – ona benzemeyen biri.

O ağlıyor.

– Aynamı kırdınız benim.

– Ama sadece bağırdım ben.

– Çok güçlü çığlık attınız ve benim aynamı kırdınız, bambuları ve daha ince olan sevdiğim bu çubuğu. Onun gülüşünü kırdınız.

Buruşmuş yüz başka yöne dönüyor ve suyun öteki yanında kımıldayan yeşil ağaçlar arasında çok beyaz bir biçim.

– O biçim, ne aynanda ne piponun çok siyah dumanının arkasında artık.

Kaldır biraz küreğini ve suyun üstünde uzat gülüşün oynak çizgilerini.

NORMAL HIZ

Her başın arkasında borazan notaları, elektrik fenerlerinden bir aydınlık.

Bacaklar, kollar, yüzün kasları çalkalanıyor ve bütünüyle tanınmaz kılıyor kişiyi.

Ardından alçak sessizlik, gece, hakikat.

Her başın önünde bir beyaz maske, gülmek için bir söz, hareketsiz ruh.

Her çizgiye takılıp kalıyor göz, duru vücut hatlarının ve gövdenin tamamıyla üstünde.

Dingin soğuk.

Ve aynı zamanda dünyada hiç kimse bunu onlara söylemeden karmaşık sözler çıkmaya başlıyor.

Dudaklar titriyor.

Yalan söyleyebilen kim varsa başaracak.

SAHTE PORTRE

Gökyüzünün saydam kuşaklarında ve kapanmış ışınlarda,
rüzgârın ortaya çıkardığı ve döndürdüğü diri ormanlarda ilk
ışıltılar, uyanmış hayvanların çağrıları.
Kır kendini salıyor ve su yeniden başlıyor akmaya.
Boşlukta her zaman işgal edilmemiş bu ak alan soluk top-
raktan bu leke.
Bu hareketsiz ve dilsiz köylü dünyası.
Yüz.
Gözler ve söz.
Acaba engellerle yasaklanan sakinlik mi?
Unutulan zamanla kaybolan kökler mi?
Başka bir istikamet ya da aynı serüven?
Asla bir araya gelmez ruhlar ve bedenler.

RÜZGÂRIN TUZAKLARI

Birisi yola çıkışı haber veriyor.

Şehir uyuyordu hâlâ, batan güneşe ve sabah ufukta ağardığında göğe kadar uzanan sokak dışında.

Havanın titremeleri işareti getirmeli.

Rüzgâr yüzünden kapatılamayan pencereden yelkenleri çoktan katlanmış gemiler görülüyor. Kanatlar sarkıyor. Kule kırılıyor. Cam da kırılıyor. Yukarda önce dalgalanan pantolon altları görünüyor ve daha da yukarda giden, yürüyen denizciler var. Geri dönmeyecekler.

Nasıl çözmeli onların bakışını?

ŞEHRİN İÇİNDE YOL

Ayın çıngırağı, büfenin ucu, ve çatının bilyesi.
Çınlar atmosfer.
Geceyi haber verirler.
Bulutların kapandığı fark edilir böylece.
Küre saydamdır.
Ama aşağıdan cam görünmez;
Onu göremeyeceklerdir.
Bu akşam büfenin ucu çatlatıyor çatıyı, camı.
Başlar ve lambalarla dolu ve geçmekte olan treni tutuyor.
Bulvar işaretlerle dolu, iki kaldırım arasında;
Ve ağzın kenarında bastırılmış gülümsemeler. Yaz, ateşin ağacı ve sirkin çadırı.

BEYAZ TAŞLAR'DAN
(PIERRES BLANCHES, 1930)

BİRLEŞMİŞ KIYI

Deniz kıyısında
Üstünde uyunmayan bir levha
Uzayıp giden bir etek
Burdayım
Ve fener döndürüyor başımı
Bir kayık ya da bir kuyruklu yıldız
Ve birbirine bakan iki gökyüzü
Biri gülüyor
Yok hiç kimse yeryüzünde
Kırışıksız geniş yüz

Saat çalıyor

Ötekinin çıkmış olmasını bekliyorum

GÖLGENİN SOLUĞU

Belki
İleri giderek
Akşam bulunacak
Kapının arkasında
İstemeden elimde tuttum onu
Taşıdığı adı
Bu ışık yetecek
Geceyi öldürmek için
Çoktandır ölü olan gölgelerin
Güneşin parladığı
Yüzeyde
Hava karanlık
Daha saklanabilir umutsuzluk
Ve gülünebilir
Ama lamba geldiğinde
Gösterirsen kendini
Ak duvara karşı
Her şeyi işitip görebiliriz

Bu iç çekmenin nereden geldiğini
Ve uyumak için çok geçlere dek bekleyeni
Anlamak için zamanımız yok

BİLİNMEYEN GÖZLER

Sandalyeye oturmuş
Beklerken
Gece
İniyor gökyüzü
Düşündüğüm herkesi
Çocukluğumun
İlk günlerinde olmayı
Ve geri dönmeyi isterdim
Öteki tarafa çekip gitmek
Yeniden başlamak için
Yağmur yağıyor
Ağlıyor camekân
Yalnız kaldık
Tükeniyor saatler
Her şeyi taşıyor şiddetli rüzgâr
Birbiriyle konuşuyor gözler
Tanımadan birbirini
Ve biri var bir kereden başka
Hiç görmediğimiz hayatımızda

ZAMANIN KIYISINDA

Gözün üstüne düşmüş güneşin kökleri
Uyuyan adam
Bütün yeryüzü
Ve korkudan ağırlaşmış bu baş
Gecede
Bu dolu çukur
Geniş
Ve suyun içinde kalan
Gürültü
Bardakların tınılarına karışmış pulların parlaması
Ve gülmeler
Baş kımıldıyor
Halıda kıpırdar vücut
Ve geri döner ılık yer
Hayvanın kaygan ayaklarında
Beklenen
Çarpmanın çağrısı
Ve gözkapağının işaretidir
Gevşer hüzme
Güneş
Işık
Ve parıldar ak kayanın kenarında geri kalan

ARALANMIŞ KAPI

Damdaki yakarma
Yalan söyleyen bütün sesleri bulmak için
Göğe enlemesine konulmuş
Havanın kralı
Her dönemeçte arabalar
Ayrılan çatı
Kayan bir yıldız
Orada yapacak artık hiçbir şey yok
Hava karanlık
Çevremde bulunanlar hâlâ birşey söylemiş değil
Yerine kondu masa
Ve gözlerinizde ne şaşırtmaca
Çıkan kişinin elidir bu

HURDA DEMİR'DEN (FERRAILLE, 1937)

CEZİR

Alnaçlarda parıldayan gülüş, sabahın kırılgan dekorunu yırtınca; ve hâlâ ufuk, geciken uykuyla doluysa, düşler çitli derelerde mırıldarken; gece alçak dalları astığı paçavralarını topladığında, çıkarır hazırlanırım, üstünde talihten yana hiçbir sözün yazılı olmadığı sayfadan daha titrek ve solgunum ben. Sizden bana – el üstünde oynaşan yaşamdan, sonu gelmiş ölümcül aşk gülüşüne – bütün uzaklıklar yırtık, sallanırlar. Hiç durmadan, bir seferde alınır mesafe, ışıksız günler ve uykusuz gecelerde. Ve bu akşam bütün bu kalın pas tabakasını silkelemek isterdim, insanüstü bir çabayla – yüreğimi bozan ve ellerimi kemiren bu pas. Niçin günlerin yıkıntıları altında kalırız, uzun zaman? Ya niçin bunca sevgi, bunca kin. Hafif bir kan koca köpüklerle fokurdar, hediye vazolarda, gövdenin ırmaklarında akar, utkunun bütün yanılsamalarını vererek sağlığına. Fakat, fazların büyüleyen ışıklarıyla güçten düşmüş, gözleri kamaşmış, hipnotize olmuş, ayakta uyur, ölümün manyetizma devinimleri direnmez artık. Belleğimin bütün hazinesini harcamak, ağır yüklerimi boşaltmak isterdim bu akşam. Sokak kaldırımlarından, başımı sarıp sıkan hapis duvarlarından, çıplak gökyüzünden başka bir şey yok gözlerimin önünde. Maden ocaklarının en derin yerinden mutsuzluğumun humusuyla kalınlaşmış topraktan çıkmalı, göğsümüzün en loş kuytularında hava almalı, yükseklere salınmalı ki orada – yangınların bütün çapraz ateşlerinde buzlar ışıldar – ince izlerle bencilliğin şefkatsiz fırtınalarında ve usun keskin kararlarında dere gibi akar.

UCUZ KANAT

Özgür kanatları var onun
gemiler ellerinde
Ve kırağıyla dolu gözleri
rüzgârla sabaha kadar

Bakarken dalgasına
en acı zamanın
Denizin çalkantısının
temizlediği yolda

Ve yarıda kesilmiş düşlerin
altın saçağında
Uykuya dalan ruhta
Beklemez artık ölüm

Ölüm ışır pişmanlığın silmelerini
aynadaki döşemeleri
silinen mavi resmi
gözleri olmayan beyaz yüzü

Saçsız solgun alın
İsyancı ay
Ve yağmurlu göğün kuşağı altında
Can çekişmesi kıvılcımların

ZAMAN VE BEN

Kötülüğün ölümden kötek yediği
Sıkıntımın en gizli yeraltında
Sesi plağa geri veriyorum
Nakaratı hayata
Bir deyim pişmanlığında

Doğanın sızlandığı ufuksuz çemberde
Eğer kandan senin ruhuna geçen sıcaklığın
İzleyebilseydin ölçüsünü
Korkunun dönemecinde ses çıkarmadan acele ederek
Göğsün çarklarından benden alınmış olan ve varsa
Durmadan saati çalan bu kol saati
Ve damla damla akan bu acı ışıltı
Göz ve el arasında
Derinin yolu
Uyanırken kırılan hafif camın kuru gürültüsündeki
çözülme

Daha uzağa gidiyorum elim sarkacın bilinçsiz hareketine
uzanmış
Yüreğimin içinde delici bir merak
Ve senin için su vermede, çiçeklerin kokusunda
Günahın ateşlerini dalgalandıran boğuk ses

Işıltılı git-gel
Yorgunluğun dalga çatlaması
Damla damla kazar zaman çıplak taşını
Dakikaların çeliğiyle aşınmış göğsün
Ve bir el bilinmeyene giden sırtında

BARDAK DOLUSU'NDAN (PLEIN VERRE, 1940)

MAIN-MORTE

Yavaşça yolunu alıverir ölüm
Gecenin ters dönmüş kılında
Başlangıç ve yaysız zaman arasında
Deltaların aralıklı vuruşlarında
Açılan kıyıların tutkulu gerilmeleri
Ateş yükselmesiyle ağırlaşmış bilekler
Artık geri dönmeme zamanı şimdi
Sefaletin altın tehlikesi
Yazgının dalgaları trenin peşine düşmediğinde
Hemen döner acılarım
Apansız öfkeli çıkışlara
Eldeki yürek sarmalı
Bir geminin yelkenlerinde
Küçücük bir delikle dağılan aşkta parçalanan fırtına
Sarmaşık ellerini sıyırıyorum ellerimden
Omuzumdan acının tanelerini
Yarının ötesinden başlangıç işaretini
Geri çeviriyorum soluğuma üfleyen hamleyi
Mermer tabakaları
Karınüstü ısırganlarda kırıklar
Işığın ve gölgem arasında artık bir fark kalmadı
Kabuğu altınla açılmış bir düş yolumu kesiyor
Zamanın ters akıntısında kaynağını arıyor belleğim
Yeni doğan bir ışıltıya asılmış gözbebeği
Yüreğinden ve yaşamından daha altlarda
İnişten daha güçlü çıkarken
Kimsenin göremediği renk
Varlığının en derin parçalarında
Gerçek denizcilere sürüklenen iskandili bırakırsam
Tek bir taş bile yerinden oynamaz
Tek bir soluk almaya gelmez ışığı

Sabahın sarı surat asmalarını gizleyen far oyunları
Kısalmış sokaklarda
Mutsuzluğun şarkı söylediği dar sokaklarında esenliğin
Ötekilerden önce gidilen meydan
Bütün zamanlardan geri dönmüş bilinmeyenler
Serüvenin sağır böbrek vuruşları
Uzaklarda kapanmış devrelerden anılar
Her şey boş
Us soluklanıyor
Kötü duygularını kustu yürek
Beni duygularıma kölelikten kurtaran lamba yuvalarının
Tam ortasından geçiyor rüzgâr
Arzulanmış siluetler kervanının yol aldığı ışıksız çöl
Unutuşun siyah karının yağdığı ağır gökyüzü
Kibrimin tutunduğu derinliksiz deniz
Ve saydam dağlarda yankısı olmayan sesler
Geriye çizilmiş yolların içinden
Yürüdükçe bilinmez olur tanıdık ülkeler
İsimsiz yüzler belgelenen
Ve sözünden dönen sevgili varlıklar
Olduğumuzu sandığımız her şey ve olmayan
Sizi yaşatan ve hep kuşkulandığımız
Güçlerimizin hızlı akımı karşısında
Yiten sıcaklık
Renksizleşen kan
Bu rüzgâra direnmek zor
Uzaklardan bir rüzgâr
Çalıların arkasında
Yıkık pişmanlıklarla örtülü duvarlar altında
Gidip gelmelerle bozulmuş birçok yankı
Birçok yalan, gerçekten daha güçlü ve yaşayan
Korkunun tatlı titremeleri
Eller koruduğunda gizleri

Kırık teller arasından kaçarken
Geçimsizliğin keskin ağzından kayalıklar
Geceye bir kapı kapandığında
Ortaya atacak mırıldanmalardan başkası yok
Tek bir anahtar kilidi gürültüsüzce zorlar
Belli belirsiz bir itiraf ve gizem bağı arasında
Ağlarını geren sessiz sözcükler
Bu kara odanın bütün köşelerinde
Asla uyumayacak ne senin ne benim gölgem

YÜZ

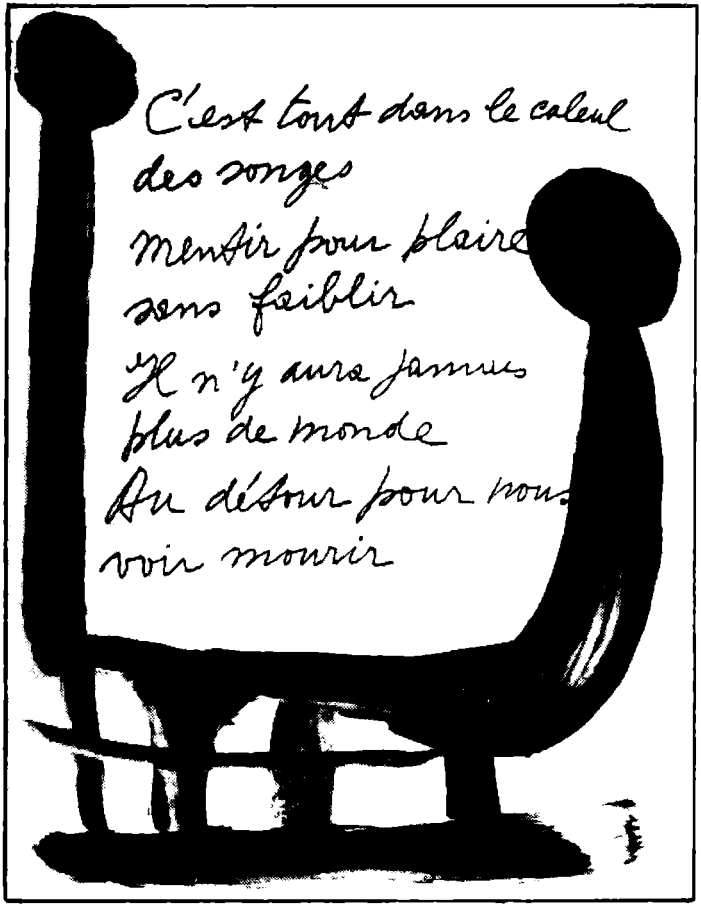
Örmek için ufku kumdan parmaklar arasında
Hunilerin ateşindeki evlerin masalları
Başmeleklerin dokuduğu kan örgülerinin altında
Daha açık bir belirti yok dudakların arasında
Konuşmadan
Gülmeden
Dizleri kırmadan
Soluk almadan
Burun deliklerinin merdanesinde yüzü yaralı barış
Ölü nokta

SONUNDA

Kendimden uzakta olmak isterdim
Çok yakındayım
Yaklaşıyorum
İpek ipliklerin yumağında
Kütüklerin kilit taşına karşı
Gelmemiş ne varsa hepsinden
Yakından yakına doğan gölge
Belirsiz mizacımın merkezinde
Ölü yaprak kadınların yere saçılmasıyla
Katılaşmış tutkunun burgacında
Kapıların yuvalarında kaynadığı görülen rüzgârdan
Gün batısının ışığında
Bütün parlayan yarıklardan
Topraktaki hayattan ya da
Ve ölümdeki yüzden
Geçiyor hepsi ellerimden
Saçlardan ve dudaklardan
Ve nakaratın zaferi altında
Kulakların mavi paniği
Kurumuş acının büyük alanı içinde
Canlıdan çok ölüyüm ben
Susadım
Uyanıyorum
Bilinmeyen bir profil var
Adım adım giden şeylerin
Yüzümde kötü duran çerçevenin içinde
Bir iplik
Bir kusur
Ve her zaman hızlı yürüyen zamanın sıçrayışında
O ki ışığın kuşattığı
Benim ışığım

Ufuk boyunca onun yüksek silueti
Kamburlaşmış omuzlar
Dar
Baş hariç
Ve bütün iç yükseklik onda olmayan
Benim boyum
Yüksekliğim
Benim kalbim
Benim çapım
Ve kimsenin görmediği sonsuz uçurumum
Karanlık havaların patikasında
Dolaşıyorum
İzi sürülmüş hayvanların bağırtılarından daha uzakta
Kurumuş şehitlik zaferlerinden daha uzakta
Başkalarının ve benim hayatımdan daha uzakta
Fazladan bir nota gözde
Bir hıçkırık daha kulakta
Duman içinde yitmiş kaderinin bütünü
Bir akşam tabakası
Gölgede bir sessizlik tanesi
Yansımalarını saklayan sahte bir ışık
Çıplak göğsün içinden
Orada
Benim düzlüğüm
Gökyüzünden akan ne varsa onunla
Başka biri olmak
Toprak hizasında

ÖLÜLERİN ŞARKISI'NDAN
(LE CHANT DES MORTS,1948)

Desen: Pablo Picasso

SÜRGÜNÜN ÇIPLAK PENCERELERİ

Yokuşların alacakaranlığında
Ormanın ağaçlarının ayakaltı kayışında
Çok fazla bekletmiyor kendini
Tek bir göz atma
Şaşırttım kaynakların sırrını
Bu tabuttan yurtta
Hareketli zamanların satırında
Hiçbir şey düşünme
Onun diyeceği azıcık şeyin altında
Eline geçirmiş hiçliği
Resimlenen sert bir kış
El uzatmak
Ve şilebin yüklerinde
Ölmenin saf notları
Aşk çılgınlık sayıklama
Anlarsınız bunun bir şey olmadığını

Suya karışmış yüz
Sessizlik içinde
Çok fazla ağırlık boğazda
Çok fazla su kavanozda
Çok gölge devirilmiş
Çok fazla kan yokuşta
Asla bitmedi
Şu billurdan rüya

SESKISAR

Hiçbir şey bana hiçbir şey vermiyor
Ve benim ona verdiğim
Geri vermiyor bana iyiliği kötülük için
Affetmem gerekiyor onu
Bir adam bir sap bir bağ
Sözden daha büyük ağırlık yoktur
Yüzümü güldüren umutsuzluk
Neyim varsa alıyor benden
Sonunda her şey duruyor boşluk içinde
Hiçbir zaman dolmayan anıların çekmeceleri
Gölgenin kenarları ve lambanın fitili arasında
Elimi rahatlatan maddenin ağırlığı
Aylak aylak dolaşıyorum dünyanın
Gövdesini resimleyen kandan çizgiler arasında
Zamanın yumağında boşalmış toprak
Gecenin tansıklarında
Alnının gizlediği ne varsa
Bir ışık hüzmesini süzüyor
Kapının altındaki ateşten bir çizgi gibi
Ağzının sözlerinden

YEŞİL ORMAN'DAN (BOIS VERT, 1949)

VE ŞİMDİ

Kaynak yok bu akşam
Yok meyvalar yaprakların altında
Çok geç vakitte dindi fırtına
Ne aşk ne akıl ulaşıyor kulağa
Yürekten ayrılmış dilimler gidişlerde
Yırtıcı ve fırtınalı gecenin dolambacında
Sabahın yeniden yaldızladığı ne varsa
Silen ve silken rüzgâr gibi
Ve gülen
Harman yerinde şişen dünün rüzgârı
Öğleye doğru
Tutsak hava kabarcıkları
Yıkılmış şarkılar
Ya da boğuk tutkunun tuzu daha
Yutuyor sizi
Yakıyor ellerinizin çukurunu
Yarıp geçiyor güneşin düzlemlerini
Ağzın gözkamaştırıcı ışığında
Kuru ve kara kibir yarası

BÜTÜN ZAMANLARIN GÜLÜŞÜ

Çok ararken molozların içini
Çok ararken gecenin inzivalarını
Çok ararken yalanların altını
Örülmüş kökleri
Küflenmiş gülüşleri
Yağlı bitkiyi
Kuru bitkiyi
Cesedi
Bin kollu obur ahtapotu
Hokkabazı
Utanmasız kılıç oburunu
Bütün erdemlerden yıldızlı aynayı
Umutsuz bir vuruş gibi
Kalbinin kendini bitirdiği yansımasız ateş altında
Aynayı boşaltan talih bir yana
Bir kulis iççekişi
Kumda kefenlenmiş çakal rüyası
Çiğ etten bu maske
Köşelerde bulmuş rengini
Kötülüklerinin yeşilimsi tuzundan

BÜYÜK NÖBETÇİ KADIN

Kan ve gölge iplerinden örülmüş uzun zincir
Yararsız boşluklardan uzun gök mavisi ağ
Sert gözlerde yok
Çınlayan alınlar
Yer yok başka yerden başka
Sessiz ayna yok
Her şey hesaba katılır çıplak havada
Burun deliklerini şişiren daha sıcak bir soluğun altında
İşini ağırdan alan bir el
Ama gölgenin yeniden gerildiği sokağın köşesinde
Daha yüksekten bakıyor göz
Yeniden canlanıyor pişmanlık
Rafa asılı ipler tutmuyor hiçbir şeyi
Hiçbir şey tutmuyor reçinenin yerini
Saf altın ve kan gözyaşları
Sessizlik
Issız gece
Unutuş
Hınç ve kıtlık

NOTLAR

Sayfa

83 "La balle au bond" deyimi *saisir* ve *prendre* yüklemleriyle birlikte kullanıldığında "fırsatı kaçırmamak, fırsatı ganimet bilmek" anlamlarına gelmektedir. Reverdy'nin deyimleri oluşturan sözcükleri, deyimin yapısından koparak sözcük oyunları yaptığı düşünüldüğünde "La balle au bond"un da benzer bir oyunun meyvası olduğu ortaya çıkar.

127 *Main morte*: Derebeylik zamanında toprak kölelerinin mallarını istedikleri gibi kullanamamaları.

H.G.

PIERRE REVERDY'NİN KISA YAŞAMÖYKÜSÜ

1889 11 Eylül'de Narbonne'da doğdu. Büyükbabası heykeltraştı. Babası, bağcılık yapmadan önce ticaretle uğraşıyordu.

1909 Askerlik hizmetinden bağışık tutulur.

1910 3 Ekim günü Reverdy Paris'e gelir birkaç ay sonra Bateau Lavoir'in karşısında bir evde yaşamaya başlar. Kendisini Max Jacob'la tanıştıracak olan ressam Severini ile karşılaşır.

1911 Max Jacob'un evinde Juan Gris'le karşılaşır. Gris onu daha sonra Picasso, Braque, Laurens, Gargallo ve Raynal ile tanıştırır. Yıl sonuna doğru Ravignan sokağı 7 numarada oturmaya başlar.

1912 Nisan ayından sonra Juan Gris'nin evinin yanındaki 13 numaraya taşınır.
Dostluk çevresi genişler; Ressam Derain, Matisse, Modigliani ve Apollinaire'le tanışır. Falguiére sokağında düzeltmen olarak çalışır.

1913 Bateau-Lavoir'ı terkeder ve 15 Şubat'tan başlayarak, 1926 yılına kadar kalacağı Cortot sokağı 11 numaraya taşınır.

1914 Ağustos ayında, Birinci Dünya Şavaşı patlak verince askerlikten bağışık olmasına karşın askere çağrılır. Birkaç ay sonra geri gönderilir ve Paris'e gelir.

1915 *Le Cadran quadrillè*'yi yazar ama kitap olarak yayımlanmaz. Bu dosyanın bazı şiirlerini *La Balle au Bond*'a (1928) alacaktır. 12 Ekim günü *Poèmes en prose* yayımlanır.

1916 15 Kasım'da *La Lucarne Ovale*, Aralık sonu ise *Quelques Poèmes* yayımlanır.

1917 Birbirine yakın estetik eğilimleri olan yazarları bir araya getirmek amacını güden *Nord-Sud* dergisini kurar. Apollinaire, Jacob, Breton, Soupault, Aragon, Tzara gibi isimler bu dergide yer alır. İlk sayıda Reverdy'nin kübizm üzerinde bir denemesi yayımlanır. *Yazınsal Estetik Üzerine Deneme* 5. ve 6. sayılarda yayımlanır.
Vedene'de *Le Voleur de Talan* adlı romanını tamamlar.

1918 *Nord-Sud*'ün 13. sayısında önemli yazısı *İmge* yayımlanır. 15 Mart'ta *Les Ardoises du Toit,* Braque'ın iki deseniyle birlikte yayımlanır.
Ekim ayında *Nord-Sud*'ün yayını kesilir. Reverdy, Albert-Birot'un yönettiği *Sic* dergisiyle çalışmaya başlar.
30 Aralık'ta, Matisse'in beş desenini verdiği *Les Jockeys Camouflès* yayımlanır.

1919 Reverdy *Sic*'te çalışmayı sürdürür ve orada 1918 yılında ölen Apollinaire'in savunusunu üstlenir. Aragon, Breton ve Soupault'nun birlikte çıkardıkları *Litèrature*'de yazmaya başlar. 5 Aralık'ta Juan Gris'nin dört deseniyle birlikte *La Guitare Endormie* yayımlanır. 20 Aralık'ta *Self-Dèfence* yayımlanır.

1920 Bu zamana kadar yayımladığı şiir kitaplarını yeniden gözden geçirir ve bunları daha sonra 1924-25 yıllarında yayımlanacak olan *Les Epaves du ciel* ve *Ecumes de la mer* adları altında toplamaya başlar.

1921 30 Aralık'ta *Coeur de chène*'i yayımlar.

1922 29 Mart'ta *Cravates de chanvre* Picasso'nun üç ofortuyla birlikte yayımlanır.

1924 NRF'de 1923 yılında yazmış olduğu *Pablo Picasso* denemesi, ressamın 26 resim ve desen reprodüksiyonuyla birlikte kitap olarak yayımlanır. Mayıs ayında yine NRF'de *Les Epaves du ciel* çıkar. Yvan Goll'ün dergisi olan *Surrealisme*'de yazmaya başlayan Reverdy, aynı dergide yer alan Breton, Soupault ve Aragon ile birlikte *Journal Littèraire*'de yazdığı şiir notları sayesinde eski saygınlığına kavuşur.

1925 9 Haziran'da Reverdy'nin Picasso tarafından yapılmış bir portresiyle *Ecumes de la mer* çıkar. 17 Kasım'da *Grande Nature* yayımlanır. Aralık ayında *Roseau d'Or* dizisinde çalışır.

1926 Sarthe'ın bir köyü olan Solesmes'e inzivaya çekilme kararını alır. Bu köy, ünlü Saint-Benoit manastırına fazla uzak değildir. Mutlak'a gereksindiğini ve bunun için Paris'i terkettiğini söyler. Yayımlanmış şiirlerinin bir bölümünü toplar ve kalanları yakar. Solesmes inzivası kesindir ve buradan sadece Paris'e ve yurtdışına gitmek için birkaç kez ayrılır.
22 Mart'ta *La Peau de l'homme* adlı romanı yayımlanır.

1927 12 Ocak'ta *Roseau d'Or* dizisinde önemli bir notlar kitabı yayımlanır: *Le Gant de crin*. Bu kitabın notlarından birinde "Ben özgürce Tanrı'yı seçtim" diye yazar.

1928 20 Eylül'de Modigliani'nin bir Reverdy portresiyle birlikte *La Balle au bond* yayımlanır.

1929 10 Temmuz'da, Picasso'nun yaptığı bir portreyle *Sources du vent*, 3 Ekim'de *Flaques de verre* çıkar.

1930 Mayıs ayında *Pierres Blanches* yayımlanır. Eylül ayında *Risques et périls* çıkar. Reverdy, *Le Livre de mon bord*'a ve

Ferraille'a daha sonra girecek olan notları ve şiirleri *Orbes*'da yayımlamaya başlar. 1930-1937 arasında kitap yayımlanamaz

1933 *Minotaure* dergisinde yazar.

1935 *La Bête Noire*'de yazıları yayımlanır.

1937 5 Mart'ta *Ferraille* yayımlanır.

1938 1940 yılının Haziran ayına kadar yayımlanan *Verv* dergisinde yazar.

1939 *Verve*'de *Le Livre de mon bord*' un önemli bölümlerini yayımlar.

Desen: Picasso

1940 Haziran'da *Plein verre* çıkar. Reverdy, Alman işgali boyunca kitap yayımlamaz. Şiir üzerine notlarını gözden geçirir.

1944 Daha önce *L'Usage de la parole*'de (1940) yayımlanmış olan iki şiirini *Fontaine*'e verir. *Chant des morts*'un ilk şiirlerini yazar.

1945 1915-1922 yılları arasında yayımlanan şiirleri *Plupart du temps* adı altında 29 Haziran'da *Gallimard*'da yayımlanır.

1946 27 Şubat'ta, Matisse'in 14 litografisi için yazılmış olan *Visages* yayımlanır. Braque üzerine önemli bir yazıyı bitirir.

1947 Brüksel'deki *Journal des poètes*'e ve *Fontaine*'e şiirler verir.

1948 30 Eylül'de 1944-48 dönemi şiirlerini kapsayan *Chant des morts* yayımlanır. 20 Ekim'de *Le Livre de mon bord* çıkar. 18 Kasım'da *Combat* gazetesindeki Apollinaire'i anma bölümüne bir yazısıyla katılır.

1949 1913-49 dönemi şiirlerini kapsayan *Main d'oeuvre, Mercure de France*'da yayımlanır.

1950 *Mercure de France* dergisinde iki önemli denemesi *La Function poètique* ve *Cette emotion appelèe poèsie* yayımlanır.

1952 Breton ve Ponge ile birlikte Andrè Parinaud'nun radyo konuşmalarına katılır. Bu konuşmalar *Arts*'da yayımlanır.

1953 *Verve'de Fausses notes* adı altında yeni notları yayımlanır.

1954 *Les Nouvelles Littèraires* dergisinde Rimbaud üzerine bir anma sayısına katkıda bulunur.

1955 4 Şubat'ta Juan Gris ile birlikte otuz yıllık bir tasarı olan

Au Soleil du plafond yayımlanır.

1956 7 Mart'ta *En Vrac* yayımlanır.

1957 Yurt kavramı üzerine 1942-43 arasında yazdığı notları *Mercure de France*'a verir.

1958 Verve'de Matisse üzerine bir denemesi yayımlanır. Reverdy, ressamlar ve heykeltraşlar üzerine yazdığı yazıları ve estetik denemelerini bir kitapta toplamaya karar verir. Fakat bu tasarı ancak şairin ölümünden sonra 1973 yılında gerçekleşir.

1959 Düzyazı şiirlerinden oluşan *La Libertè des mers*'i yazar. René Char'ın isteği üzerine son şiir kitabı olan *Sable Mouvant*'ı kaleme alır. Bu dosya ancak 1966 yılında yayımlanacaktır.

1960 17 Haziran'da Solesmes'de ölür.

ŞİİR ADLARI DİZİNİ

Ağır Saha **71**
Altın Boynuz **95**
Aralanmış Kapı **117**

Baharın Boşlukları **50**
Bakış **60**
Basık Düşünceler **37**
Basılmış Düşler **77**
Batı Nefesi **79**
Belki Benim **100**
Bilinmeyen Gözler **115**
Bir Başka Kıyıdan **106**
Bir Başka Gökyüzünden **46**
Birleşmiş Kıyı **113**
Bu Hatıra **81**
Bütün Zamanların Gülüşü **142**
Büyük Nöbetçi Kadın **143**

Cezir **121**

Çetin Deniz **74**

Daha Ağır **105**
Daha Sonra **39**
Denize Doğru **97**
Dörtgenler **55**
Duvar Saatinden Önce **96**

Elveda **73**

Gece **64**
Göğün Çizgileri **93**
Göksel Patenci **35**
Gölgenin Soluğu **114**

Incognito **40**
Issız Yol **29**
Işıklar **102**

İniş **98**

Kadran **65**
Kapalı Alan **89**
Karışmış Kan **44**
Kır **63**
Kortej **90**
Kristal Kaldırım **105**
Kulaktaki Ses **86**

Main-Morte **127**
Maskesiz **37**

Ne Zamana **87**
Nerede Olduğunu Bilmeden **88**
Normal Hız **107**
Nöbetçiler **38**

Perspektif **101**

Rüzgârın Tuzakları **109**

Sahte Portre **108**
Savaş **36**
Saydam Gün **78**
Seskısar **137**
Sessizlik **61**
Sıradan Gün **45**

Solmuş Duygular **27**
Son Mevsim **59**
Son Söz **99**
Sonunda **131**
Söz Düşüyor **94**
Su Uyur **80**
Sürgünün Çıplak Pencereleri **135**

Şarkı **28**
Şehrin İçinde Yol **110**

Ucuz Kanat **122**

Ve Şimdi **141**
Vücut Yıkıntısı **30**

Yanlış Kapı Ya Da Portre **67**
Yıkılmış Enkaz **43**
Yitik Baş **48**
Yol **66**
Yolcu Ve Gölgesi **40**
Yunanistan'a Yolculuk **85**
Yüz **130**
Yüzü Ve Tersi **38**

Zafer Takı **72**
Zaman Ve Ben **123**
Zamanın Kıyısında **116**

İLK DİZE DİZİNİ

Al heybeni **30**
Alnaçlarda parıldayan gülüş... **121**
Aslında çoktandır örtüyordu... **88**
Ayda **65**
Ayın çıngırağı, büfenin ucu, ve çatının bilyesi. **110**
Aynı araba **101**

Bastonu ilk kez yere düşüyor... **40**
Başka zamanı kara patikada... **90**
Beklemek gerekiyor altını **77**
Bekleniyordu ki yolun ortasına... **105**
Belki **114**
Bir bakış **59**
Bir bardak banotu **28**
Bir kırışıkla, hiçbir iskeleye... **85**
Bir su damlası kadar berrak zaman **86**
Bir yanda hafif bir hareket... **105**
Birisi yolda çıkışı haber veriyor. **109**
Boş odada bir hâle var... **89**
Bu dar mekâna esir edilmiş **87**
Bu komedyanın ya da dramın... **37**
Bütün gelincikler ya da kadınların dudakları
gökyüzüne yansımış **94**

Çok ararken molozların içini **142**

Daha çevik olan küre **71**
Damdaki yakarma **117**
Dans eden ateş **93**

Deniz kıyısında **113**
Dereye yuvarlanır altın **80**

Eşik üstünde hiç kimse **66**

Göğsünde, yağmurların rengini silip... **36**
Gökyüzünün saydam kuşaklarında... **108**
Gözle ve ağızın havasıyla **99**
Gözün üstüne düşmüş güneşin kökleri **116**

Hâlâ konuşuluyordu orda arkada **61**
Hareketsiz geminin önünde **74**
Havanın bin deliği **72**
Her başın arkasında... **107**
Hiçbir şey bana hiçbir şey vermiyor **137**
Hiç durmadan, asla geri dönmeden... **38**
Hiç kimsenin geçmediği yolda **48**

Işıkta batıyor tarla **63**

İndiğimizi sanıyorum **96**

Kafadan daha uzaktaki ışıltı **73**
Kalbini hiçbir zaman tanımamış... **106**
Kaldırımı velodrama... **35**
Kan ve gölge iplerinden örülmüş uzun zincir **143**
Karanlık bir odada geçen... **39**
Kaynak yok bu akşam **141**
Kendimden uzakta olmak isterdim **131**
Kötülüğün ölümden kötek yediği **123**

Madeni teker altında **95**
Masanın dört ayağı hareketsiz... **37**

Ne olmamı isterdin **46**

O çukurun önünden geçerken bir kez eğdim başımı **50**
Onun önünde duran cam bir ayna değildi **100**
Orada kalmış bir yerde **67**
Örmek için ufku kumdan parmaklar arasında **130**
Özgür kanatları var onun **122**

Rüzgârda dağılmış sözler **79**
Rüzgârın kendini içine attığı kara bir delik **44**

Saklandığım kapının arkasında **64**
Sandalyeye oturmuş **115**
Seni gördüm **81**
Sokağın bir köşesinde... **38**
Su **98**
Su yüzünden kayıyor çatı **45**
Suya karışmış yüz **136**

Ufka oturmuş **60**
Utangaç maske dişlerini... **55**

Yalandan **29**
Yan yana konmuş başlar **102**
Yapı kafesini çatının manzarasında sınırlandırıyoruz **97**
Yavaşça yolunu alıverir ölüm **127**
Yazık benim yelpazemin **27**
Yelken daha alçak olan gökyüzüdür **78**
Yitirdim bana verilmiş olan sırrı... **43**
Yokuşların alacakaranlığında **135**
Yol boyunca giysilerini... **40**

Halil Gökhan, 1967'de Tarsus'ta doğdu. Yüksek öğrenimini İstanbul'da tamamladı. Yazılarını 1988'de Varlık dergisinde yayımlamaya başladı. 1992-94 arasında İpekçi, Anıbumu, Yaşar Nabi yarışmalarında öykü ve şiir dallarında ödüller kazandı. Robbe-Grillet, Exupéry, H.F. Blanc ve B. H. Lévy'den yaptığı çeviriler kitap olarak yayımlandı. Reverdy'nin dışında, J. Cocteau, P. Soupault, Andre Breton, Jean Orizet, Salah Stétie ve başka Fransız şairlerinden çeviriler yaptı.

KAVRAM YERYÜZÜ ŞAİRLERİ,
çağımızın en seçkin şairlerini, yapıtları ve yaşamlarıyla kapsamlı biçimde tanıtmayı ve dizi tamamlandığında vazgeçilmez bir kaynak olmayı amaçlıyor.
En seçkin çevirmenler tarafından hazırlanan her kitapta, şairlerin bütün şiirlerinden yapılmış bir seçme, incelemeler, notlar, yaşamöyküsü ve şiir adları/ilk dize dizini yer alıyor.

KAVRAM YERYÜZÜ ŞAİRLERİ'nin yayımlanmış diğer kitapları:
LORCA/Erdal Alova
DESNOS/Eray Canberk
NEZVAL/Turgay Fişekçi
RILKE/Ahmet Cemal
RİTSOS/Cevat Çapan
BACHMANN/Ahmet Cemal
KAVAFİS/Erdal Alova, Barış Pirhasan
WILLIAMS/Güven Turan
BONNEFOY/Ahmet Soysal

ISBN 975 366 061 4

Dizi Editörü: Erdal Alova

Pierre Reverdy